

Torsdagen den 24 mars

Kl. 19.30

*Arbetsmarknads-
politiken*

Förhandlingarna leddes till en början av herr tredje vice talmannen.

§ 1 Arbetsmarknadspolitiken (forts.)

Fortsattes överläggningen om arbetsmarknadsutskottets betänkande 1976/77:21.

Herr SVENSSON i Skara (m):

Herr talman! Den successiva utbyggnaden av arbetsmarknadsverket har sedan länge följts med stor uppmärksamhet. Det är naturligt med hänsyn till de många människor och skilda partsintressen som är beroende av den service som verket lämnar.

Grundstommen i organisationen är arbetsförmedlingen. Det är ju genom förmedlingsinsatserna som de arbetssökande skall få hjälp med att finna de arbeten som bäst passar de individuella förutsättningarna. Förmedlingen skall självfallet även ge arbetsgivarparten motsvarande service vad gäller att tillgodose behoven av arbetskraft.

Enligt arbetsmarknadsstyrelsens senaste verksamhetsberättelse hade verket den 1 juli 1976 totalt 8 244 anställda. Jämfört med 1973, då det vid motsvarande tidpunkt på året fanns 7 022 anställda, innebär detta en ökning av antalet tjänster under den angivna treårsperioden på 1 222 tjänster.

Om vi därefter ser på uppgifterna om antalet handläggande personer på arbetsförmedlingarna, som finns i samma berättelse, finner vi att det 1973 fanns 3 034 sådana tjänster. År 1976 hade detta antal ökat med 435. Detta innebär i sin tur att endast en dryg tredjedel av den totala ökningen har gällt handläggande personal inom arbetsförmedlingen. Nära två tredjedelar av ökningen har gällt andra tjänster.

Nu föreslås i den budgetproposition som behandlas att verket skall tillföras 240 nya tjänster. Arbetsmarknadsministern gör i anledning av detta förslag en viktig markering, som också utskottet har tagit fasta på. Föredraganden förutsätter att huvuddelen av ökningen kommer den egentliga platsförmedlingen till godo, varvid särskild vikt bör läggas vid förmedlingsinsatser för ungdom och nytillträdande kvinnor. Mot bakgrund av vad jag nyss har framhållit är dessa uttalanden mycket värdefulla, och jag har funnit särskild anledning att understryka vikten av att den fortsatta utbyggnaden av verket får den angivna inriktningen.

Som grundprincip för den fortsatta utvecklingen vill jag därför slå fast att arbetsförmedlingen undan för undan skall ges möjlighet att öka ak-

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

tiviteten i sina direkta förmedlingsinsatser. De successivt tillförda resurserna skall sålunda inriktas på att göra själva förmedlingsverksamheten effektivare. Därigenom kan förmedlingarna utvecklas till sådana serviceorgan, vilka det framstår som naturligt för alla arbetssökande och företag – såväl stora som små – att vända sig till, utan att på något sätt känna sig tvingade till det!

I detta sammanhang skall jag, herr talman, ta upp frågan om att utvidga den pågående försöksverksamheten med obligatorisk platsanmälan. Försöken med ett sådant allmänt anmälningsförfarande pågår nu i Skåne och Blekinge. Och i budgetpropositionen anmäls att verksamheten skall utvidgas till att omfatta även Stockholms län. I en motion som behandlas i det aktuella betänkandet begär herr Strindberg och herr Hovhammar att verksamheten skall utvärderas innan någon utvidgning får ske. Man bör enligt motionärerna ta reda på om de kostnader som staten och de berörda företagen åsamkas genom dessa åtgärder står i rimlig proportion till de fördelar som verksamheten kan innebära. Jag delar i princip motionärernas uppfattning i dessa hänseenden.

Arbetsmarknadsstyrelsen har emellertid redan inlett en utvärdering av den hittills bedrivna verksamheten. De upplysningar som inhämtats i sammanhanget ger en anvisning om att försöksverksamheten har givit positiva resultat avseende utbudet av lediga platser. I utskottet har vi därför, som herr Wirtén redan påpekat, godtagit förslaget om att även Stockholms län får delta i försöksverksamheten. Men därefter gör utskottet en viktig markering. Som framgår av skrivningen i betänkandet utgår utskottet ifrån att den utvärdering som inletts bör kunna slutföras innan frågan om ytterligare utvidgning av verksamheten aktualiseras. I samband därmed, framhåller utskottet, bör förutsättningen vara att de ekonomiska konsekvenserna av verksamheten redovisas.

För egen del vill jag uttrycka den förhoppningen, att arbetsförmedlingen skall utvecklas på det sätt som jag nyss gav uttryck för, dvs. att det skall falla sig naturligt för arbetsgivarna att vända sig till arbetsförmedlingen. Då bortfaller behovet av tvångsåtgärder, vilket jag tror snarare skulle stärka arbetsförmedlingens roll på arbetsmarknaden. Vi får säkert anledning att återkomma till dessa principfrågor när utvärderingsresultatet föreligger.

Vad gäller övriga frågor, som behandlas i betänkandet, och arbetsmarknadspolitikens inriktning på att skapa regional balans vill jag instämma i fru af Ugglas anförande. Jag vill dessutom hänvisa till de synpunkter som jag redovisade i mitt anförande i den regionalpolitiska debatten den 16 december, då riksdagen antog riktlinjer för den kommande sysselsättnings- och regionalpolitiken.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

I detta anförande instämde fru af Ugglas samt herrar Johansson i Vrångeback och Knutson (samtliga m).

Fröken ANDERSSON (c):

Herr talman! Debattreglerna är ju sådana att den som inte tillhör utskottet kommer långt ner på talarlistan, och det känns litet underligt att så här långt efter det att debatten om arbetsmarknadsåtgärder för jämställdheten gick hög här i kammaren ta till orda i den frågan. Som ordförande i jämställdhetskommittén känner jag emellertid behov av att göra det, eftersom kommitténs förhävanden – både när det gäller vad som har gjorts och vad som inte har gjorts – har varit föremål för så många kommentarer.

Först vill jag ta upp Anna-Greta Leijons påstående att kommittén inget annat har gjort än arbetat vidare på projekt som sattes i gång av den tidigare delegationen. Jag vill fråga: Menar verkligen Anna-Greta Leijon att vi efter regeringsskiftet hastigt och lustigt skulle ha avbrutit det arbete och de praktiska försök som pågick och där redan så mycket arbete, ansträngningar och pengar var nedlagda bara för att visa att vi nu har en ny regering med alldeles egna förslag? Jag vill gärna framhålla att jag själv inte har något som helst behov av att på det sättet demonstrera en kursändring – detta vore att slösa med resurser. Jag tycker tvärtom att det är angeläget att fullfölja påbörjade försök och att dra ut all den erfarenhet man kan av dem. Om detta har vi varit helt eniga i den parlamentariska kommittén.

Att kommittén inte har kommit med några nya förslag, som Anna-Greta Leijon påstår, vill jag däremot bestämt tillbakavisa. Bl. a. i den skrivelse som kommittén har överlämnat till arbetsmarknadsministern redovisades en rad sådana nya förslag. Det var inga stora omvälvande saker, men det är inte så arbetet går till när det gäller jämställdheten. Vi har också beslutat att gå in på delvis nya fält, bl. a. i syfte att stimulera debatten om de attityder och fördomar som vi alltid möter på vilket område vi än går in. Jag skall inte uppta tid med att räkna upp de beslut vi fattat och de åtgärder vi nu förbereder. Jag vill understryka att jämställdhet mellan kvinnor och män inte är någonting som man uppnår genom snabba åtgärder. För det krävs ett målmedvetet och ihärdigt arbete, som jag hoppas att Anna-Greta Leijon kommer att medverka i.

Det är kvinnorna som till allra största delen har svarat för tillskottet på arbetsmarknaden under 1970-talet; 230 000 kvinnor har kommit ut på marknaden under de gångna sex åren. Och eftersom praxis på arbetsmarknaden är att den som anställts senast får gå först vid friställningar är det inte så underligt att kvinnorna utgör 60 % av de arbetslösa. Tack vare de åtgärder som regeringen har vidtagit är dock inte arbetslösheten så exceptionellt hög, om man tänker på den långvariga lågkonjunkturen. Men det är viktigt att kvinnorna inte tillåts bli en reservarbetskraft, som man tar till när det är ont om arbetskraft men som sedan får gå när det blir kärvt på arbetsmarknaden – med den underförstådda meningen att de klarar sig nog, de är ju ändå försörjda. Ja, den föreställningen lever faktiskt kvar hos en del kvinnor. Jag har i år hört gifta kvinnor som upplever det som om de gick i vägen för arbetslösa ungdomar, om

de själva har ett arbete. Vi måste slå fast principen om allas lika rätt till arbete.

Kvinnor har ofta en sämre ställning på arbetsmarknaden därför att så många av dem saknar utbildning. Arbetsmarknadsutbildningen har betytt mycket för kvinnorna, speciellt för dem som vid ganska hög ålder har gått ut på arbetsmarknaden. Tyvärr speglar utbildningen exakt den könsuppdelade arbetsmarknaden. Kvinnorna väljer de traditionella kvinnoyrkena. Av 200 000 kvinnor som under de senaste fem åren kommit ut på arbetsmarknaden har 59 000 gått till vårdsektorn, 52 000 har börjat arbeta på kontor och 18 000 har gått till olika serviceyrken.

Borde man inte kunna införa en pryoverksamhet också för vuxna? Kvinnor som inte tidigare har varit ute i förvärvslivet borde kunna få pröva sig fram på olika yrkesområden. Kanske skulle det då bli lättare för dem att välja utbildning och gå till ett yrke som inte är traditionellt kvinnligt. Jag tycker att det kunde vara värt att pröva.

Sysselsättningen för kvinnor är ju en fråga om sysselsättning över huvud taget, och det är bara genom en aktiv regionalpolitik och kraftfulla insatser som sysselsättningen kan tryggas i hela landet. I sitt betänkande påpekade sysselsättningsutredningen de mycket stora skillnader som finns i kvinnornas förvärvsfrekvens i olika delar av landet. Jönköpings län ligger högst och Jämtlands län lägst. Skillnaden är 33 procentenheter.

Den kvoteringsregel som är knuten till lokaliseringstödet har starkt bidragit till att kvinnorna har fått ökade sysselsättningsmöjligheter också i de sysselsättningssvaga områdena. Och det är i de områdena vi har flertalet av de kvinnor som ingår i den grupp som vi innefattar i begreppet den dolda arbetslösheten. Där har vi en restgrupp som tillhör de allra sämst ställda i samhället. Svårast att få arbete har medelålders kvinnor utan utbildning och som bor i glesbygd. De är inte så få. Det är viktigt att vi inte lämnar dem åt sitt öde. Här är det inte bara fråga om jämställdhet mellan kvinnor och män; det är fråga om jämlikhet i samhället, en fråga om rättvisa.

Förvärvshindren är många för kvinnorna. Till bristen på arbete kan läggas dåliga kommunikationer, otillräcklig barnomsorg, bristfällig bebyggelseplanering och kvinnornas närmast odelade ansvar för hem och barn – för att här bara nämna några. Det är förvärvshinder som måste undanröjas, och för det behöver åtgärder vidtas på många olika plan. Det skall bli intressant att se vad de specialstudier rörande kvinnornas förvärvshinder, som arbetsmarknadsministern har lämnat medel till, ger för resultat. Det är sysselsättningsutredningen som skall göra den undersökningen i Borås och Sundbyberg, dvs. orter med den högsta förvärvsfrekvensen.

När det gäller dåliga kommunikationer som förvärvshinder deltar jämställdhetskommittén i ett intressant projekt tillsammans med bl. a. sysselsättningsutredningen, kommunikationsdepartementet och Landstingsförbundet. De försöken går ut på att klarlägga vilken effekt förbättrade kollektiva kommunikationer har för kvinnornas möjligheter till

förvärvsarbete. Försöken kommer att förläggas till Örebro län och begränsas där till Lindesbergs kommun och ett par grannkommuner.

Men det är ännu viktigare för jämställdheten att problemet med de långa avstånden mellan bostad och arbete löses på ett annat och mer radikalt sätt än genom att ordna kommunikationer. Samhällsplaneringen måste inriktas på att arbete och bostad skall ligga nära varandra. Vi måste komma bort från de separerade bostadsområden och arbetsplatsområden som präglade 1960-talets planering och samhällsbyggande. Vi kan bara se på den region som jag själv företräder, Stockholmsområdet, där vi haft den här tudelningen snart sagt renodlad. Men så tar också arbetsresorna en oproportionerlig del av människors fritid och innebär verkligen ett förvärvshinder. Vi har inom centern ständigt pläderat för ett annat alternativ, ett alternativ som innebär att varje del av regionen skall ha arbetsplatser och service för sina invånare.

De långa dagliga restiderna påverkar också barnomsorgen, framför allt dess kvalitet. Alla är överens om att den långa vistelsen på daghemmet inte är bra för barn. Därvidlag är arbetsresorna, den långa tid som det tar att komma till och från arbetet, en bov. Arbetsdagarna förlängs väsentligt.

Bristen på barnomsorg över huvud taget är ett förvärvshinder för många kvinnor, men sällan för någon man. Det är nödvändigt att den utbyggnadsplan för barnomsorgen som vi i enighet fattade beslut om här i riksdagen våren 1976 verkligen hålls. Tyvärr finns det tecken som tyder på att kommunerna ligger efter i planeringen och att det kommer att bli svårt att hålla den nödvändiga takten under den senare delen av femårsperioden. Här behövs det krafttag. Jämställdhetskommitténs presidium har efter beslut i kommittén haft överläggningar med socialministern och krävt att åtgärder vidtas för att säkerställa utbyggnadsplanen. I enlighet med beslut i kommittén kommer vi också att föra fram våra krav till Kommunförbundet. Det är i kommunerna som ansvaret nu ligger för barnomsorgens utbyggnad.

Kvinnornas odelade ansvar för hem och barn är ett förvärvshinder. Man trodde faktiskt att könsrollerna i hemmet skulle bli annorlunda i de unga familjerna, men inte mycket tycks ändra sig. Konsumentverkets utmärkta tidning Råd och Rön redovisade i sitt senaste nummer, nr 2 år 1977, en intervjuundersökning man gjort i 110 barnfamiljer. I hälften av dessa var båda makarna förvärvsarbetande. Det visade sig att kvinnorna ägnade 4 gånger mer tid åt arbete i hemmet än männen. 4 timmar och 30 minuter per dag ägnade kvinnorna i genomsnitt åt hemarbete, medan männen ägnade 1 timme och 7 minuter åt hemarbete – utslaget även på veckoslut. Undra sedan på att kvinnorna inte orkar med politiskt och fackligt arbete och att den huvudsakliga orsaken till varför kvinnor väljer deltidsarbete är att arbete i hemmet gör det omöjligt att ta heltidsarbete. Vi måste komma fram till en annan arbetsfördelning i hemmet.

Den könsuppdelade arbetsmarknaden utgör också i sig ett förvärvshinder för många kvinnor, därför att den begränsar antalet arbetstillfällen.

Att bryta det traditionella mönstret är därför viktigt. Därigenom breddas kvinnornas nu mycket smala yrkessektor, och man kan förhoppningsvis också nå målet att kunna rekrytera fler män i vårdryrkena. Det är också viktigt.

Den av jämställdhetsdelegationen startade försöksverksamhet som går ut på att få in kvinnor i traditionellt manliga arbeten pågår i sex län. Den har varit framgångsrik. Omkring 2 000 kvinnor har kommit in på arbeten som brukar kallas manliga. Jämställdhetskommittén har studerat försöken i två län – i Södermanlands län och Kronobergs län – och kom fram till att detta är en satsning som har varit riktig. På sikt bör därför de åtgärder som satts in i de sex länen vidtas i samtliga län. AMS överväger f. n. hur man skall gå vidare, och det finns anledning att återkomma till detta. Över huvud taget är det angeläget att försök i begränsad omfattning som syftar till jämställdhet integreras i den ordinarie verksamheten på arbetsmarknaden, så snart försöksverksamheten utvärderats och visat sig ge avsedda resultat.

Jämställdhetsbidraget har också utgått på försök sedan den 1 juli 1974. Det föreslås i propositionen bli förlängt till utgången av budgetåret 1977/78. Det utgår som bekant till arbetsgivare som anställer och utbildar män resp. kvinnor i yrken som domineras av det motsatta könet. Det har talats mycket om det tidigare här i dag. Det är begränsat till ett fåtal yrken och kan bara användas när det föreligger svårigheter att på orten rekrytera arbetskraft i resp. yrke. Det är höjt från den 1 februari från 6 till 8 kr. per timme och utgår under högst sex månader. Det har utnyttjats dåligt, som vi också hört tidigare här i dag. Jag kan begränsa mig till att hänvisa till vad som då sagts om detta. Det är svårt att veta varför det inte har kommit till användning. Det kan bero på att informationen varit otillräcklig, det kan bero på att bidraget varit för lågt och det kan bero på att det rör ett så begränsat antal yrken. Ingen torde veta det rätta eller hela svaret. Det rör sig om gissningar.

Socialdemokraterna föreslår i sin motion att jämställdhetsbidraget under nästa budgetår höjs till 16 kr. och att tillämpningsföreskrifterna ändras. 16 kr. är dubbelt så mycket som 8 kr., men annars är nog också den summan mer eller mindre tillräcklig.

Jämställdhetskommittén har föreslagit arbetsmarknadsministern att fr. o. m. den 1 april på försök höja bidraget till 14 kr. – alltså inom ramen för den fullmakt som regeringen har – i de sex försökslänen och därutöver i Västerbotten och Norrbotten. Reglerna beträffande yrkeskategorier föreslås samtidigt bli ändrade och anpassade till lokala förhållanden. Kravet på att det skulle föreligga svårigheter att på orten rekrytera arbetskraft bör enligt kommittén tolkas mer liberalt. Det skulle också kunna utnyttjas av arbetsgivare som vidareutbildar en redan anställd man resp. kvinna till arbete inom traditionellt kvinnligt resp. manligt yrke. Arbetsmarknadsministern har tidigare här i dag meddelat att han avser att vidta de här åtgärderna, och det tycker jag är glädjande. Det skulle börja tillämpas redan den 1 april, alltså under innevarande budgetår.

Sedan 1974 har det funnits 100 arbetsförmedlare med uppgift att ägna sig speciellt åt att skaffa arbete åt kvinnor som ämnar gå ut på arbetsmarknaden. Dessa arbetsförmedlare har fått särskild utbildning och information, och i det arbetet har jämställdhetsdelegationen deltagit. Enligt uppgift har deras speciella uppdrag dock blivit alltmer allmänna genom att de också fått ägna sig åt andra frågor.

Tidigare i eftermiddags utspann sig en diskussion mellan Anna-Greta Leijon och Margaretha af Ugglas om huruvida den skrivning jämställdhetskommittén använder i sin hemställan till arbetsmarknadsministern till 100 % överensstämmer med vad utskottet skrivit i sitt betänkande. Först rent principiellt: Om jämställdhetskommittén skall gå i bräsch för arbetet, så får nog dess ledamöter vara beredda till ställningstaganden som i olika avseenden kan komma att gå längre än vad partierna vid varje enskilt tillfälle är beredda att göra. Jag har uppfattat vår uppgift så att vi skall driva på arbetet.

Sedan till själva frågan om särskilda insatser inom arbetsförmedlingen för kvinnor. Anna-Greta Leijon tolkar kommitténs formulering så som det passar henne, nämligen så att den skulle överensstämma med den inställning som har redovisats av socialdemokraterna i motionen. Men det står inte i vår skrivning att de 100 tjänsterna skall vara kvar. Där står ordagrant: "Enligt kommittén behövs därför de särskilda tjänstemännen även i fortsättningen såväl i det externa förmedlingsarbetet som internt inom förmedlingskontoret som bl. a. ett stöd åt kollegerna när det gäller att finna lämpliga lösningar på arbetsplacering eller andra åtgärder för kvinnorna. Kommittén finner det angeläget" – och det tog inte Anna-Greta Leijon med när hon anförde citatet – "att i det fortsatta arbetet bygga på den utbildning och erfarenhet de särskilda tjänstemännen har." I diskussionen i kommittén var vi, såvitt jag uppfattade det riktigt eniga om att därmed avsågs att, om det skulle bli så att utvärderingen visar att de 100 tjänsterna inte skulle bibehållas just på de ställen där de finns, det är oerhört angeläget att den erfarenhet och utbildning som dessa personer har fått tas till vara och kommer till användning i det fortsatta arbetet.

Oavsett hur man tyder vår skrivning så har Margaretha af Ugglas inte gjort sig skyldig till något som helst dubbelspel, eftersom hon inte deltog i det sammanträde där vi beslöt om skrivelsen.

Så som arbetsmarknaden fungerar för kvinnorna är det viktigt att särskilda insatser görs. Kommittén har också lämnat andra förslag till jämställdhetsåtgärder. För utbildning av permitteringshotad personal utgår f. n. bidrag med 25 kr. i timmen – vi har pratat om det även i dag. Kommittén säger att det är viktigt att också de permitteringshotade kvinnorna får del av den här utbildningen. Men man borde även kunna ge information och utbildning i jämställdhetsfrågor. Sådan utbildning skulle också kunna främja jämställdheten inom det egna företaget. Detta är ett slags tvåstegsarbete. Vi föreslår att en utbildningsplan utarbetas för detta syfte av AMS i samarbete med jämställdhetskommittén och arbetsmarknadens parter.

Jämställdhetskommittén ser det vidare som angeläget att man inte bara ökar andelen kvinnor i traditionellt manliga arbeten utan att man också förbättrar kvinnans möjligheter till vidareutbildning i de här yrkena. Åtskilliga företag har visat intresse för att vidareutbilda t. ex. kvinnliga verkstadsmekaniker – det finns en del sådana – kvinnor som har låg grundutbildning, grundskola eller motsvarande, men som har några års praktiskt yrkesarbete. Kommittén har menat att det finns anledning att se om man inte skulle kunna starta en vidareutbildning av kvinnor med sådan bakgrund. Att arbeten inom industrin också ger möjlighet till vidareutbildning kan kanske påverka flickor till ett mindre traditionellt utbildnings- och yrkesval.

Detta är kanske en av de allra viktigaste frågorna, om vi skall kunna få jämställdhet i arbetslivet. Yrkesvalet i skolan är fortfarande i det närmaste oberört av den diskussion vi för om en för kvinnor och män gemensam arbetsmarknad. Flickor väljer vård och kontor, pojkar väljer teknik, för att schablonisera. Här kommer jämställdhetskommittén att försöka gå in med åtgärder. I en intensifierad information till ungdomarna som skall välja yrke bör man använda sig av de kvinnor och män som gått in i yrken som traditionellt ansetts vara för det andra könet. Man skulle också kunna redovisa deras erfarenheter i en broschyr som skulle kunna användas i den här verksamheten.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru LEIJON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har i dag tagit så mycket av kammarens tid i anspråk att det här skall bli väldigt kort.

Karin Andersson vet mycket väl att jag inte menar att delegationens projekt skulle avbrytas. Tvärtom var jag ju ledsn för att den nya kommittén kom i gång så pass sent att vi förlorade en del i tid, men det är inte kommitténs fel. Och, Karin Andersson, den kritik som jag har tagit upp i dag riktar sig mot utskottet och regeringen, inte mot kommittén. Jag är helt övertygad om att hade Karin Andersson, som Per Ahlmark en gång i höstas lovade, fått tillfälle att påverka budgeten innan den lades fram för riksdagen, skulle den ha sett annorlunda ut. Jag hoppas innerligt att hon får bättre möjligheter att påverka regeringen i fortsättningen.

Herr FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Det har under dagen från både herr Svensson i Malmö och herr Werner klargjorts hur illa den ekonomi fungerar som vi befinner oss i och verkar i.

De ständigt återkommande kriserna inom detta ekonomiska system försöker den borgerliga regeringen lappa med att öka de redan rikhaltiga ekonomiska bidragen till det privata näringslivet. Man kallar det för arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att söka förhindra arbetslöshet.

Vad det egentligen rör sig om är att stärka det privata näringslivet

på bekostnad av de arbetandes inkomster, som har gått till skatter. Att bedriva en sysselsättningspolitik som har syftet att förändra denna krisekonomi till en krisfri ekonomi har man ingen som helst ambition till. För en sådan ekonomi står vänsterpartiet kommunisterna ensamt som politiskt parti.

Jag tänker inte mer allmänt beröra denna del, då detta redan har framförts tidigare. Jag kommer i stället att gå in på några av motionerna som vpk har lagt fram och som behandlas i det här betänkandet.

I motionen 547 till detta riksmöte har vpk tagit upp frågan om medelsbehovet vid skyddade verkstäder. Vi anser inte att kommunerna skall bestå pengarna för att täcka det underskott som här uppstår. De skyddade verkstäderna är otvivelaktigt en del av samhällets sysselsättningspolitik så som den nu fungerar. Jag tror man måste ställa sig frågan: Till vad syftar den skyddade verksamheten?

Den funktion som de skyddade verkstäderna har i dag är naturligtvis kommen ur den arbetsmarknadspolitiska situation som vi har här i landet. Vi har en starkt uppdriven arbetstakt och en struktur som ställer stora krav på dem som står i produktionen. Den ställer också stora krav på dem som inte har kommit in i produktionsprocessen. Produktionen är avhängig av kapitalets profitjakt och inte av behovet av arbetstillfredsställelse och de behov som tjänar den arbetande befolkningen. Detta är orsaken till att vi måste dras med skyddade verkstäder. Den s. k. öppna marknaden sorterar ut dem som inte orkar uppfylla dess hårda och brutala krav och ställer dem utanför arbetslivets gemenskap – ett undanskuffande som sätter djupa spår i dessa människors psyke och som denna s. k. öppna marknad inte på något sätt kan läka, med det sätt som den fungerar på. Det är i detta läge som de skyddade verkstäderna har blivit en nödvändighet.

Från vpk:s sida har vi vid ett flertal tillfällen påtalat den här utslagningen och begärt åtgärder mot den – åtgärder som riksdagsmajoriteten vid varje tillfälle slagit tillbaka. Man har inte velat ta tag i frågan och göra något åt den – därför att de borgerliga och de socialdemokratiska ledamöterna inte velat eller inte vågat inkräkta alltför mycket på kapitalets frihet att utnyttja människor till förmån för sina egna egoistiska syften.

När nu samhället måste gripa in och se till att dessa utslagna människor får möjlighet till jobb måste målet vara att de skall kunna komma ut på den öppna marknaden igen. Detta drabbar till mycket stor del kommunerna. Vi har i vår motion föreslagit att staten skall täcka det driftunderskott som uppstår i denna verksamhet. Vi har föreslagit det därför att det inte får vara ett kommunalt åtagande, utan måste inrymmas i det totala samhälleliga politiska bedömandet och åtgärdandet. Ett bypolitiskt tänkande i sådana frågor innebär också att kommuner med bättre ekonomi och mindre problem kostnadsfritt kan täcka upp verksamhet av detta slag, om viljan finns. Å andra sidan kan de kommuner som har dålig ekonomi, och där kanske också fler människor behöver denna form av arbete, inte klara detta, och därigenom diskrimineras dessa män-

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

niskor gentemot motsvarande i andra kommuner. Det finns därför anledning för riksdagen att ansluta sig till det yrkande vi framställer i motionen, så att kommunerna erhåller bidrag till 70 % av kostnaderna för sådan arbetsvårdande verksamhet.

Regeringens ökning av anslaget till drift av skyddade verkstäder motsvarar endast 2,5 %. Den snålheten innebär alltså, med en inflationstakt på 10 % och större behov av arbetsvårdande verksamhet, att ännu fler ställs utanför den arbetsgemenskap som ändå är ett grundläggande behov för människor och den möjlighet till tillfredsställelse som full sysselsättning innebär för den enskilda individen.

Utskottet föreslår att motionerna avslås med motiveringen att en proposition om organisationen för skyddat arbete är förestående under maj månad. Men vad hjälper det kommunerna under den tid som återstår till dess att eventuella förbättringar kommer till stånd? Vad hjälper det dem som nu har det största behovet av arbetsvård i de kommuner som inte har ekonomiska resurser? Det finns ingen motsättning mellan ett riksdagsbeslut om att staten tar över kostnadstäckningsansvaret till 70 % och den proposition som regeringen har annonserat. Vi står därför kvar vid det krav som återfinns i motionen 547, och jag yrkar bifall till densamma.

Herr talman! De direkta statliga subventionerna till den svenska industrin kommer i år att uppgå till minst 8 miljarder kronor. Det är vad skattebetalarna betalar för att hålla företagen rullande under den nuvarande konjunktursvackan. Det är mer pengar än vad staten får in genom den allmänna arbetsgivaravgiften.

Det är tidningen Affärsvärlden som botaniserat i de statliga bidragen och kommit fram till en summa som ligger nära 8 miljarder kronor. I botten finns statliga bidrag till lokalisering, sysselsättning m. m. som uppgår till ca 1 miljard årligen. Till det kommer offentliga investeringar till vägar och avlopp etc. till företagen, kommunala favörer, lånegarantier och mycket annat.

Men det är utöver dessa "grundbidrag" som industriföretagen i år får 8 miljarder i bidrag av de svenska skattebetalarna. Till största delen tillkom de här bidragen under den socialdemokratiska regeringens tid. Sedan har stöden förlängts och i en del fall ökats på av den borgerliga regeringen.

Om man jämför dessa anslag till den svenska industrin med vad regeringen och utskottet vill anslå till de arbetslösa, dvs. till dem som drabbas av den ohämmade kapitalistiska profitjakten och de upp- och nedgångar i konjunkturerna som den orsakar – konjunktursvängningar som förstärker otryggheten i detta samhällssystem, som förstärker den ojämlikhet som råder beträffande arbete för alla – finner man att de senare bara får en futtig knapp promille till att försörja sig på av vad de privata kapitalisterna erhåller av statsmedel.

Vpk har alltsedan det kontanta arbetsmarknadsstödet infördes kritiserat de låga belopp som de som står utanför arbetslöshetskassorna skall försöka leva på. De 55 kr. per dag som det kontanta arbetsmarknadsstödet utgör

– en summa som enligt den borgerliga majoritetens förslag skall kvarstå oförändrad – är ett hån mot dem som skall försöka med konsten att få dessa pengar att räcka till för att leva ett meningsfullt liv, trots arbetslöshet.

Vilka är det då som står utanför arbetslöshetskassorna? Jo, det är alla de ungdomar, och då främst de unga kvinnorna, som inte efter genomgången utbildning har kunnat få jobb eller som inte jobbat så pass länge innan arbetslösheten satte in att de hann med att bli kvalificerade till arbetslöshetsunderstöd. Det är också de som har utsatts för arbetslöshet så länge att de utförsäkrats ur arbetslöshetskassorna. Det är dessa människor som ni anser skall kunna klara sig på 55 kr. om dagen. Det är även invandrarna som diskrimineras.

Socialdemokraterna har i sin reservation föreslagit en höjning med 10 kr. till 65 kr. Vpk har i motionen 1280 föreslagit 90 kr. Vi bedömer den summan som någorlunda möjlig för dessa människor att leva på.

Herr Fagerlund sade tidigare i dag att socialdemokraternas förslag om en höjning med 10 kr. innebär ungefär samma standard som förut med en liten höjning. Han fortsatte med att "vi socialdemokrater har inte tagit till i överkant". Nej, herr Fagerlund, det var verkligen ingen överdrift. Ingen kan beskylla er för att de 65 kr. som ni föreslår skulle vara tilltagna i överkant. Det är bara de borgerliga som möjligen anser detta, de som inte ens vill öka med den tia som socialdemokraterna föreslår. Denna njugghet mot de arbetslösa – och stora generositet mot de privata kapitalisterna – visar att borgerligheten inte på något konkret sätt vill slå vakt om den arbetande befolkningen i detta land eller andra länder. Att socialdemokraterna inte kan tänka sig att gå längre är också en brist och gynnar inte de sämst ställda i samhället. Här är det, i konkret handling, endast vänsterpartiet kommunisterna som slår vakt om dessa människor.

Jag yrkar härmed att vpk:s motion 1280 bifalles och att detta förslag börjar gälla den 1 juli 1977.

Detsamma som här anförts gäller den diskriminering som finns för dem som genomgår s. k. arbetsmarknadsutbildning. AMU-elever runt om i landet upplever det nuvarande bidragssystemet som djupt orättvist. Detta system frångår principen om samma ersättning för samma prestation. Det innebär en uppdelning även i detta sammanhang av arbetslöshetsförsäkrade och inte arbetslöshetsförsäkrade. Dessutom innebär det att de elever som inte har fyllt 20 år får klara sig – eller man skall kanske hellre säga försöka klara sig – på ett orimligt lågt kontant arbetsmarknadsstöd enligt regeringsståndpunkten.

Det gäller också alla de kvinnor som tidigare varit hemarbetande och som omöjligt kan ha betalat in pengar till arbetslöshetskassa och därmed får nöja sig med ett betydligt lägre belopp än övriga. Arbetsmarknadsministern talade i den allmänpolitiska debatten om att kvinnor och män måste dela på hushållsarbetet. Tala om det kan väl vem som helst göra. Men att göra något konkret åt kvinnornas ekonomiska diskriminering

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

är tydligen svårare. Då föredrar borgerlighetens arbetsmarknadsminister att sätta på sig skyggglappar.

Här rör det sig om ungefär 135 000 personer som beräknas komma att genomgå någon form av arbetsmarknadsutbildning under detta budgetår, och det beräknas att denna siffra kommer att öka till det kommande budgetåret.

Vi föreslår att det differentierade bidraget, som skiljer mellan dem som är arbetslöshetsförsäkrade och dem som inte är det, utmönstras. Vi anser inte att det finns anledning att diskriminera den ena eller den andra i detta avseende. Därför yrkar jag alltså bifall till vår motion 1281.

För att lösa den kapitalistiska krisens verkningar har regeringen föreslagit att skattebetalarna skall betala sin egen utbildning, då de hotas med permitteringar. Då skall nämligen de företagen få statsbidrag för en av dem själva upplagd utbildning. Kapitalet kommer att få, utöver de 8 miljarder jag tidigare redovisade, ytterligare 105 milj. kr. hitintills för att utbilda i stället för att permittera. Det kommer att bli avsevärt mer, eftersom det här är vad man har ansökt om innan riksdagen har behandlat frågan.

Arbetsmarknadsministern säger i förslaget om tillfällig höjning av bidrag till företagsutbildning i vissa fall med anledning av de ytterligare ökningarna till kapitalet:

”Höjningen av bidraget bör göras så att det bidrag som f. n. utgår med åtta kronor per timme under utbildning om högst 160 timmar eller under de första 160 timmarna av en längre utbildning (högst 960 timmar) höjs till 25 kr. per timme. För utbildningar som sträcker sig över mer än 160 timmar bör bidraget för tid efter dessa 160 timmar utgå med det i budgetpropositionen (prop. 1976/77:100 bil. 15, s. 87) föreslagna beloppet dvs. 15 kr. per timme. Det är en kraftig höjning av bidraget som dock – med hänsyn till lönebikostnader – ändå ligger under normal timlön.”

Så långt citerar jag alltså arbetsmarknadsministern.

Den borgerliga regeringen fortsätter på den av den tidigare regeringen beträdda vägen och har nu nått så långt att de arbetande själva skall betala sina egna avlöningar för att över huvud taget få arbete – inte bli permitterade eller avskedade. På åtskilliga arbetsplatser i vårt land kommer de arbetande inte upp till en lön av 25 kr. i timmen.

Som tidigare under ”högkonjunkturen”, då gävpolitiken till företagen infördes, är vi alltfört motståndare till detta politiska spel. Vi hävdar nu som tidigare att det är företagen som skall betala företagsutbildningen, samtidigt som de fackliga organisationerna ges ett avgörande inflytande över den här utformningen.

Vi anser det stötande att företagen får bidrag av lönearbetarnas skattemedel, samtidigt som de betalar ut stora vinster till aktieägarna eller exporterar kapital och bygger upp stora företag i andra länder.

Utskottet föredrar nu som i så många andra fall att inte ta en saklig debatt eller använda sakliga motiveringar när man avslår vpk-initiativ.

Det visar klart att man antingen inte vill eller inte kan ge motiveringar som i sak tar upp förslagen. Man säger att de fackliga organisationerna har ett betydande inflytande när det gäller utbildningen i företagen som avses i denna proposition. Vad innebär det konkret? Jo, att de anställas företrädare kan tycka till om vad som skall studeras och hur det skall studeras, och därefter bestämmer arbetsköparen vad som skall studeras och även studiernas innehåll. Vi vill inte vara med på ett sådant tvingande utan anser det som en naturlighet att det är de anställda själva som skall bestämma vad de vill studera. Är det på det viset också, att det enligt den borgerliga regeringens uppfattning är arbetsköparna som skall bestämma när någon begär ledighet för studier enligt studieledighetslagen? Jag hoppas att det inte är på det viset. Men med den utformning den här utbildningen skall ha förefaller risken vara stor.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall även till motionen 1351.

I debatten om arbetsmarknadspolitiken har utskottet också stoppat in andra frågor som med detta förfaringsätt riskerar att försvinna i den allmänna debatten. Det gäller först frågan om ett fackligt arbetsmiljöinstitut.

Även i denna fråga tar utskottet lätt på motiveringarna. Är det möjligen på det sättet att utskotten nu med borgerlig majoritet inte duger till att utveckla de förslag som läggs fram? I varje fall har jag fått den uppfattningen, och det får de olika utskotten ta på sig skulden för.

Anledningen till att jag motionerade om ett arbetsmiljöinstitut var den ensidiga forskning som ingen kan förneka bedrivs i det här landet. I motionen redogör jag i stort för vilken forskning som pågår och vilken inriktning den har. Den övervägande delen av forskningen är direkt eller indirekt knuten till företagen och går givetvis uppdragsgivarnas ärenden. Det finns också en annan forskning som bedrivs genom medel från arbetarskyddsfonden, och det finns den forskning som bedrivs i centret för arbetslivsforskning, som utskottet nämner.

Men dessa forskningar sker i from samarbetsanda. Forskningens inriktning betingas av partssammansättningen. Det finns alltså inte någon forskning som är knuten enbart till de fackliga organisationerna och deras uppdragsgivare – arbetarna och tjänstemännen. Det finns ett klart uttalat behov av forskning som helt är knuten till facket och som sker i arbetarnas intresse, i tjänstemännens intresse och inte är kopplad till eller beroende av arbetsköparna – SAF eller andra privata kapitalintressen. Flera fackföreningskongresser har klart uttalat att det är viktigt att en sådan forskning som är skisserad i vpk-motionen kommer till stånd.

Landsorganisationen har enligt uppgift även efterhört möjligheten att få tio professorer för ett sådant ändamål. Enligt den förutvarande utbildningsministern skulle dessa forskare kunna utbildas inom fem år. Jag anser inte att vi behöver vänta så länge. Det finns mängder av forskare som inget hellre vill än att ta anställning på ett fackligt arbetsmiljöinstitut. Vi har föreslagit att samhället skall ställa resurser till förfogande, så att detta nödvändiga forskningsinstitut kommer till stånd.

Jag yrkar bifall även till motionen 1976/77:889.

Herr Nilsson i Kristianstad har i en motion som han själv har yrkat bifall till föreslagit en skyndsam utredning för att förbättra samhällets bidragsgivning till handikappbilar.

Jag vill deklarerar att vi från vpk-gruppen kommer att stödja den motionen. Vi gör det bl. a. därför att det måste vara oundvikligt att i en sådan utredning också ta ställning till frågan om inte bilen måste betraktas som ett tekniskt hjälpmedel. Vpk har tidigare i motioner och i andra sammanhang fört fram det kravet, eftersom vi anser det orimligt att bilen, som för många handikappade är ett oundgängligt tekniskt hjälpmedel, av olika ovidkommande skäl ändå inte betraktas som ett sådant.

Det är inte för att den sittande talmannen är från Värmland som jag kommer att beröra länet utan för att i utskottsbetänkandet också behandlas en motion av herr Johansson i Arvika om Landaskolan i Kristinehamn. Herr Johansson uttrycker den enligt min mening alldeles riktiga uppfattningen att Landaskolan, som utbildar synskadade, även främdeles bör vara förlagd till Kristinehamn.

Jag har besökt Landaskolan i Kristinehamn, och jag har haft tillfälle att tala med eleverna, som ju inte i något sammanhang tillfrågas om vad de tycker. Eleverna vid Landaskolan anser – och det är en samfäll och enig opinion – att det för deras skull är bättre att skolan är kvar i Kristinehamn. Det är en stad med liten folkmängd, där skolan och dess elever är välkända, vilket har sina fördelar. Det är en stad där riskerna för synskadade i trafiken är mindre. Det är en stad där möjligheterna till sociala kontakter utanför skolan är större än i en storstad.

Vid mitt besök i Landaskolan har jag också sett hur remissbehandlingen styrts. SÖ förbereder en omlokalisering, och kollegerna inom AMS, med vilka SÖ-folket inom arbetstränings- och omskolningsverksamheten har ett nära samarbete, vinnas för SÖ:s ståndpunkter. Sedan rullas bollen vidare – för att riksdagen i dag skall förmås att ställa sig bakom etablissemangets uppfattning, såsom denna uttrycks litet undanstoppad i ett betänkande, som tar upp också många andra viktiga frågor och där Landaskolan lätt kan komma bort.

Jag ser det som min förpliktelse mot de synskadade elever vid Landaskolan som jag haft nöjet att få träffa och samtala med att deras välgrundade ståndpunkter refereras i kammaren. Därför vill jag också yrka bifall till motionen 896.

Slutligen, herr talman, vill jag ta upp den handske som arbetsmarknadsministern kastade i sitt sista inlägg till Lars Werner.

Per Ahlmark använder sig av metoder som jag vill påstå inte är rumsrena, t. ex. metoden att kasta ut rena lögnar och snuskiga påståenden när den han debatterar med inte har någon replikrätt kvar och kan ge svar på tal om det påstådda föraktet för facket.

Om nu Per Ahlmark varit kvar; vilket han borde ha varit när arbetsmarknadspolitiken diskuteras i denna kammare, kunde han ha fått höra vad Lars Werner hade kunnat svara.

Både Lars Werner och jag har, till skillnad från Per Ahlmark, varit och är medlemmar i en fackförening. Vi har, också till skillnad från Per Ahlmark, erhållit förtroende inom våra resp. fackföreningar, och vi verkar fortfarande aktivt inom facket. Vi har också fortfarande fackliga förtroendeuppdrag inom facket – både Lars Werner och jag, till skillnad från Per Ahlmark. Jag vill sluta med att försäkra att ett sådant förtroende känns skönt. En sådan känsla har Per Ahlmark aldrig fått uppleva, och han kommer sannolikt heller aldrig att få göra det. Det enda Per Ahlmark får sträcka sig till är studiebesök på orter med nedläggningshotade företag och där på avstånd önska de arbetslöshotade arbetarna lycka till.

Herr talman! Jag vill här återigen yrka bifall till samtliga motioner som väckts från vpk-håll samt till motionen 896.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Drygt 50 000 personer får i dag arbetsmarknadsutbildning vid s. k. AMU-centra och andra av skolöverstyrelsen anordnade kurser. AMU-centret i Norrköping är landets tredje i storlek efter Göteborg och Stockholm. Elevantalet är f. n. ca 1 200, av vilka hälften är kvinnor. En tredjedel av eleverna är invandrare.

Norrköpings AMU-center har funnits i ca 20 år. Av lokalerna är 30 % kvalitetsmässigt i gott skick, medan resten och då främst teorilokalerna är i behov av en större eller mindre upprustning och modernisering, trots att man under de gångna åren nedlagt 1 milj. kr. om året i investeringar.

Under årens lopp har dessutom elevantalet vuxit ganska kraftigt, varför undervisningen för ca 300 elever numera bedrivs i andra lokaler på skilda håll. Detta skapar givetvis problem, och det är då naturligt att planer på nybyggnad eller om- och tillbyggnad har aktualiserats.

Kostnadsförslag har utarbetats av skolöverstyrelsen, och den kalkylen har sedan legat till grund för ett principbeslut i kursstyrelsen. När kalkylen har visat att det ställer sig billigare att bygga nytt än att utföra om- och tillbyggnad, är det ganska naturligt att kursstyrelsen har valt nybyggnadsalternativet såsom det bästa.

Jag har påstått att kalkylen för nybyggnad omöjligen kan vara realistisk och att kostnaden i själva verket torde ligga ca 80 % högre. Därför har jag i en motion begärt en opartisk prövning, så att de statliga och kommunala organ som skall fatta de avgörande besluten verkligen vet vilka de ekonomiska konsekvenserna blir innan beslut fattas. Jag tycker att detta borde vara självklart vid alla beslut av ekonomisk art.

Nu har utskottet i sitt betänkande nr 21 inte ansett det påkallat med en sådan prövning, och därför avstyrks min motion. Jag är väl inte så förvånad över att min motion bland 39 andra inte har rönt ett annat öde än som nu är fallet. Men jag får trösta mig med att jag har åstadkommit att frågan förts ut till offentligheten, så att kanske ändock rätt underlagsmaterial kan föreligga, då de avgörande besluten så småningom

skall fattas.

Jag har därför, herr talman, inte något yrkande i detta sammanhang.

Herr PERSSON i Karlstad (s):

Herr talman! I motion nr 300 har jag tillsammans med några partikamrater begärt en kraftig utbyggnad av nuvarande ramar för utbildning av bussförare. Vi anser att utbildningen är alltför blygsam i nuläget och att riksdagen borde uttala detta som sin bestämda uppfattning.

Rekryteringsbehovet ute i landet är enormt. Inte minst i storstadsområdena och kanske framför allt i Stockholm är läget i det närmaste prekärt. Dagligen kan vi se annonser om att exempelvis SL söker bussförare och annan personal för att bättre kunna upprätthålla den dagliga servicen åt regionens invånare. Samma förhållande blir allt vanligare i många residensstäder.

Så sent som i dag hörde jag på lokalradion att två bussförare och SL-chefen dömts till höga böter, den ene för att han givit order om att de två andra skulle arbeta på övertid och de båda förarna därför att de arbetat och därmed brutit mot gällande arbetstidslag. SL-politiken tenderar att bli ohållbar, och personalen pressas till prestationer utöver det vanliga. Människorna hamnar i en tvångssituation och döms i laga ordning, när de anstränger sig för att ge allmänheten den erforderliga servicen.

Nuvarande utbildningskapacitet räcker alltså inte alls till. Det aktuella behovet är minst 500 platser mer än vad skolöverstyrelsen och AMS nu kan klara, trots den aviserade kapacitetsökningen. Vi motionärer anser att verkliga krafttag behövs om branschens krav skall kunna tillmötesgås. Kommunförbundet, Kommunalarbetareförbundet och Svenska lokaltrafikföreningen står enade bakom våra motionskrav och vill på allt sätt stödja dem.

En dubbling av lärokurserna skulle vara *ett* effektivt instrument för att ta bort vissa spärrar, och här måste SÖ garanteras pengar för att snabbt kunna öka utbildningen.

Vad säger då utskottet? I allmänna ordalag ansluter sig utskottet till motionens krav men anser samtidigt att det inte är påkallat med något riksdagens uttalande. Vi motionärer anser fortfarande att utskottet borde ha kunnat gå längre och tillstyrkt vår motion.

Herr talman! Den andra fråga motionen tar upp är att det borde träffas någon form av överenskommelse med försvaret om att i betydligt ökad utsträckning tillvarata och nyttja militärens fordonsreserv, markområden, disponibla träningsbanor m. m. På den punkten är jag inte lika optimistisk som utskottet. Utskottet avfärdar helt kort motionskravet och säger att man räknar med att det skall visa sig möjligt att träffa överenskommelser i tillräcklig utsträckning.

Erfarenheter som hittills är kända visar att de allra flesta – för att inte säga alla – militära förband ställer sig relativt kallsinniga till denna form av upplåtelse. Det gäller både fordon och markområden.

Många intressen skulle kunna tillgodoses om vårt motionsförslag bifölles. Samhället hade tjänat in åtskilliga miljontals kronor på att nyttja försvarets fordonspark och samtidigt utbilda flera bussförare på ett smidigt och för alla parter tillfredsställande sätt.

Nåväl, motionen har avstyrkts, och vi får med stor uppmärksamhet följa frågan. Om inte de militära myndigheterna ändrar taktik, finns det anledning att återkomma. Arbetsmarknadsutbildningen i Karlstad skall öka, och vi får väl tillfälle att tackla de militära myndigheterna i min hemort.

Herr talman! På en punkt skulle jag möjligen vilja ha en utförligare redogörelse från utskottets talesman. På vilka grunder bygger utskottet sin optimistiska syn på möjligheten att träffa överenskommelse med de militära myndigheterna? Har utskottet fått några underhandsbesked, eller är det bara allmänna formuleringar, till intet förpliktande?

Fröken JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har väckt tre motioner som speciellt rör ungdomen och sysselsättningen, motionerna 1277, 1278 och 1279.

Motion 1277 ställer förslag till åtgärder mot ungdomsarbetslösheten. Som framgår av diagrammet i arbetsmarknadsutskottets betänkande är ungdomsarbetslösheten högre än den totala arbetslösheten i Sverige. Det är därför nödvändigt att sätta in speciella insatser för att bekämpa ungdomsarbetslösheten.

Ungdomsarbetslösheten beror liksom all annan arbetslöshet på vårt samhällssystem. Ett samhällssystem som bygger på största möjliga vinst för de enskilda företagen i stället för planerad hushållning efter folkets behov alstrar arbetslöshet. Ett samhälle där företagen tillåts att lägga ner eller flytta sin verksamhet allteftersom det passar de egna vinstintressena bäst gynnar knappast vårt behov av en hög och jämn sysselsättning. Effekterna på sysselsättningen av det förhållande jag här pekar på slår särskilt hårt mot ungdomen.

Motionen tar upp några av orsakerna till dagens arbetslöshet. Jag vill först beröra monopoliseringen. De stora företagen konkurrerar ut och lägger under sig små och medelstora företag. Man gör oftast så att man köper upp ett mindre företag, kanske för att få en konkurrent mindre, kanske för att komma åt en begärlig marknad eller ett inarbetat namn. Oftast bedyrar det stora företaget att verksamheten på det uppköpta företaget givetvis skall fortsätta, men efter några år är det ändå dags att lägga ned. Detta har vi sett många exempel på under åren. Samhällen har mist de flesta av sina arbetstillfällen. Kapitalet har ytterligare koncentrerats.

Svenska företag brukar ofta framhålla, åtminstone vid löneförhandlingar, att de delar ut en mycket liten del av vinsten till aktieägarna. Resten stannar inom företaget och blir till glädje för alla anställda genom fler arbetstillfällen. Att man i dag alltmer investerar dessa pengar utanför

Sverige brukar man däremot hålla tyst om. Man dras till länder med billig arbetskraft därför att man då får en maximal profit. Och givetvis minskar då antalet arbetstillfällen i Sverige, med arbetslöshet som resultat – en arbetslöshet som alltså hårdast drabbar ungdomen som kommer från skolan och skall söka sig ut på arbetsmarknaden. I dag är det inga ungdomar, vare sig de kommer från grundskola, gymnasium eller universitet, som kan vara säkra på att få ett jobb. Arbetsmarknaden är ju, så länge vi har arbetslöshet, köparens marknad, alltså dens som köper arbetskraft.

Denne köpare, i dagligt tal kallad "arbetsgivare", agerar givetvis så att han först maximalt utnyttjar den arbetskraft han redan köpt genom hårt uppdrivit tempo och maximalt utnyttjande av övertid. Därefter anställs arbetskraft med erfarenhet och praktik och sedan personer med utbildning. I sista hand får då ungdomen som kommer ut med grundskoleutbildning en chans att få ett jobb.

Vad har nu samhället gjort för att bekämpa ungdomsarbetslösheten? Ja, vad man inte gör är att planera ekonomin i de arbetandes intresse. Man agerar i stället hjälpgumma åt kapitalet och anpassar all aktivitet efter kapitalets behov. Man går in och hjälper till att betala lönerna åt kapitalet i stället för att inrikta sig på att skapa nya arbetstillfällen. Man omskolar människor gång på gång allteftersom kapitalet har behov av olika slags arbetskraft. På det sättet håller man arbetslösheten nere – människor i omskolning räknas ju inte som arbetslösa – men man skapar inte med det ett enda nytt arbetstillfälle. I stället skapar man hos ungdomen en känsla av vanmakt. Ungdomar går den ena omskolningskursen efter den andra och får samma besked efter varje avslutad kurs: Det finns inga jobb!

Vänsterpartiet kommunisterna har många gånger krävt att AP-fonderna skall användas för att skapa statliga basindustrier för att ge ökad sysselsättning. Kravet är givetvis aktuellt också när det gäller att bekämpa ungdomsarbetslösheten.

Det måste ju vara så att man just genom att skapa fler arbetstillfällen bekämpar ungdomsarbetslösheten på bästa sätt. Att inrätta AMS-utbildning och beredskapsarbeten, att ge kommunalt arbetslöshetsunderstöd osv. innebär ju inte på något sätt att ungdomsarbetslösheten bekämpas. Sådana åtgärder skapar inte ett enda verkligt arbetstillfälle.

Förutom kravet på statliga basindustrier med inriktning bl. a. på ungdomsarbetslösheten kräver vpk exempelvis följande åtgärder i det program för att bekämpa ungdomsarbetslösheten som föreslås i motion 1277:

arbetsmarknadsmyndigheterna måste göra sin verksamhet uppsökande och skapa kontakt även med ungdomar som går vid sidan av förmedlingen samt återinrätta de s. k. ungdomsförmedlingarna,

arbetsmarknadsmyndigheterna måste övergå från sociala åtgärder till medvetet skapande av nya arbetstillfällen,

utbildningspolitiken måste förenas med skapande av nya arbetstillfällen och beredskapsarbeten och AMS-utbildning kopplas så att man vid av-

slutningen av dessa har ett arbete.

Utskottet finner i sitt yttrande över motionen inte skäl att biträda den. Utskottet säger att åtskilliga av kraven är tillgodosedda och ger som exempel kopplingen mellan skola och arbetsliv, förändringar på utbildningsområdet samt praktiktjänstgöring inom den offentliga sektorn. Men när det gäller motionens viktigaste krav, nämligen skapande av nya arbetstillfällen, har utskottet inte något att komma med.

Jag finner därför inte skäl att biträda utskottets hemställan, utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motion 1277.

Jag skall sedan gå över till motionen 1278, som handlar om anställnings- och lönevillkor för praktikanter.

Vänsterpartiet kommunisterna är, som också framgår av motionen, positivt till olika former av praktik. Praktik är en viktig del av olika utbildningar. Men vi motsätter oss att beteckningen praktikant utnyttjas så, att anställda i reguljärt arbete ersätts med praktikanter till en lön som vida understiger den avtalsenliga lönen för det arbete som utförs och att kapitalet löser sina arbetskraftsproblem genom att anställa praktikanter. Praktikanternas lön är inte som andra anställdas lön reglerad av arbetsmarknadens parter. Praktikanterna utsätts för ett godtycke när det gäller ersättningen, och de tvingas att finna sig i detta då det antingen är så att de måste ha praktiken för sin utbildnings skull eller kanske så att de har att välja mellan denna praktikplats eller att gå arbetslös. Och det privata näringslivet, kommuner och landsting är inte sena att utnyttja dessa praktikanter besvärliga situation. Man sätter inrättande av praktiktjänster i system för att spara pengar.

Elevförbundet har gjort en undersökning när det gäller arbetssituationen och lönerna för praktikanter och feriearbetande, och man ställer i samband därmed följande krav på arbetsgivarna:

- avtalsenlig lön för skolungdom som gör ett fullgott arbete,
- minimilön av 45 kr. per dag för s. k. praktikanter,
- maximalt 8 timmars arbetsdag och 5 dagars arbetsvecka och
- extra lön för arbete på obekvämt arbetstid.

Det är krav som man egentligen tycker att det är märkligt att man skall behöva ställa, då de ju är reglerade på den övriga arbetsmarknaden i dag. Det finns därför ingen anledning att detta inte skulle gälla också för praktikanter. År 1976 beslutade även LO-kongressen att praktikant som utför annan arbetstagaras normala arbetsuppgifter skall ha samma lön som denne. Vpk instämmer i dessa krav och yrkar i motionen att också riksdagen skall uttala sig för dem.

Motionen 1279, slutligen, behandlar frågan om lika lön för lika arbete oavsett ålder. Frågan har nyligen varit uppe i riksdagen. Förra torsdagen besvarades en interpellation i ärendet från herr Eriksson i Stockholm av herr arbetsmarknadsministern. Herr Ahlmark sade då "att regeringen självklart stöder principen om lika lön för lika arbete. Kön, nationalitet eller hudfärg skall inte tillåtas inverka på lörens storlek. Det är arbetsinsatsen som skall värdesättas."

Det är just detta vi från vpk gång på gång har hävdad när det gäller denna fråga. Det är arbetsinsatsen som skall vara avgörande, inte ovidkommande faktorer såsom exempelvis ålder. Senast hävdar vi det alltså i motionen 1279. Jag skall inte, herr talman, ytterligare argumentera i dessa självklara krav. Jag måste dock notera att utskottet när det gäller kraven i motionerna 1278 och 1279 menar att dessa frågor bör lösas genom förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter. Det är en mycket märklig bedömning, då vi ju i båda motionerna endast ställer krav på uttalanden från riksdagen, och vad jag kan förstå kan vi ju knappast hänskjuta till arbetsmarknadens parter frågan om riksdagen skall göra uttalanden i dessa frågor. Det är väl i stället så, att utskottet inte vill uttala sig för principerna att såväl praktikant- som beredskapsarbete skall avlönas enligt principen lön efter utfört arbete och att lika lön skall betalas för lika arbete oavsett ålder.

Vpk delar inte utskottets bedömning i detta avseende. Vi menar att det vore ett stöd för de fackliga organisationerna om riksdagen uttalade sig i dessa frågor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionerna 1278 och 1279.

Herr OLSSON i Sösdala (c):

Herr talman! I motionen 1274 har vi tagit upp frågan om riktlinjerna för flyttningsbidrag. Vi gör det utifrån det beslut som riksdagen fattade i höstas om att regionalpolitiken bör få en mera decentralistisk inriktning.

I motionen framhåller vi att ingen bör mot sin vilja vara tvingad att flytta för att erhålla en rimlig materiell och kulturell standard. I sitt utlåtande över motionen säger utskottet:

”Även med en väl utbyggd regionalpolitik måste man räkna med att en del personer av sysselsättnings-skäl tvingas lämna hemorten.” Det är en formulering som jag inte känner mig tillfreds med. Jag är säker på att det inte råder några delade meningar om att samhället skall underlätta den enskildes situation i samband med den omställning som en flyttning innebär. Allt bistånd från samhället av denna karaktär måste dock anses som sekundära insatser. De viktigaste insatserna vi gör är naturligtvis de som syftar till att undanröja orsakerna till denna typ av flyttningar, nämligen en mera decentralistisk regionalpolitik. Med utgångspunkt i det tidigare nämnda riksdagsbeslutet hade vi förväntat oss att regeringen i propositionen i större utsträckning skulle ha förändrat balansen i de sysselsättningspolitiska insatserna från symptom- till orsaksbekämpning.

I höstens riksdagsbeslut framhölls vidare att människor i alla landsdelar skall ges en allsidig sysselsättning och service. Naturligtvis är det inte lätt att skapa en lika väldifferentierad sysselsättningsstruktur i glesbygdsområden som i mera tätbefolkade delar av vårt land. Det är emellertid viktigt att man inte lägger endast teknokratiska synpunkter på detta utan också väger in mänskliga och sociala skäl. Det är säkert inte många förunnat att både få det arbete han allra helst vill ha och samtidigt få

bo på den plats han allra helst vill bo på. Studier av flyttare tyder på att många är beredda att ge avkall på det förra för att vinna något av det senare. Av detta bör man rimligen dra den slutsatsen att det är viktigast att öka arbetstillfällena i sysselsättningsvaga områden, även om det inte går att tillgodose alla smakriktningar. Man får inte övervärdera valfriheten när det gäller sysselsättning så att detta inskränker människors valfrihet då det gäller bostadsort.

I propositionen och i utskottsbetänkandet framhålls med all rätt de ekonomiska uppostringarna för den enskilde i samband med flyttning. Utan att här närmare gå in på detaljer vill jag bara påpeka att även den samhällsekonomiska effekten av att flytta människor är mycket tvivelaktig och ofta negativ. Följden blir inte sällan en snedbelastning av samhällets resurser, dåligt utnyttjande på det ena stället och bristsituation på det andra.

Utskottet anser att de reformerade flyttningsbidragen inte strider mot den inriktning av regionalpolitiken som riksdagen har uttalat sig för. Det borde dock inte ha varit någon nackdel om sysselsättningsutredningen i likhet med motionens yrkande hade fått pröva detta förhållande. Jag avstår dock från att här framställa något yrkande, i vetskap om att vi i regeringen har de starkaste företrädarna för uppfattningen att regionalpolitiken bör få en mera decentralistisk inriktning.

Herr JOHANSSON i Arvika (s):

Herr talman! Arbetsmarknadsutskottet har i det betänkande som vi nu behandlar avgivit utlåtande över två av mig väckta motioner. Det är dels motionen 895 angående förslag om upphävande av arbetsmarknadsstyrelsens beslut om nedläggning av anpassningskurser för synskadade vid Landaskolan i Kristinehamn, dels motionen 896 angående projekt för framtagning av praktiska hjälpmedel för synskadade arbetstagare inom industriell verksamhet. Jag vill något beröra dessa två motioners orsaker och syften.

I motionen 895 fullföljer jag en tidigare framställning från länsstyrelsen i Värmland, där jag ingår, om att verksamheten vid Landaskolan inte skall få läggas ned. Jag har ingen anledning att gå in i detalj på alla de sakmotiveringar som ligger bakom länsstyrelsens krav och min motion. Men så mycket vill jag ändå säga att vi från värmländskt håll har svårt att se att det skulle bli någon fördel för synskadade som utbildas, om kursen vid Landaskolan i Kristinehamn förflyttas till Göteborg.

Kristinehamn och dess invånare har en lång erfarenhet av kontakten med synskadade, och Landaskolan har varit en betydelsefull institution när det gällt att göra det möjligt för synskadade att delta i arbetslivet.

För en fortsatt lokalisering av utbildning för synskadade till Kristinehamn talar även regionalpolitiska skäl. AMS har framhållit att lokaliseringens politiska synpunkter ej kan få påverka en fråga av den här aktuella karaktären, såvida ej likvärdiga förutsättningar skulle föreligga i valet mellan två orter.

Med en viss respekt för AMS synpunkter kan det ändå inte vara så, att alla nackdelar för utbildning av synskadade finns i Kristinehamn och alla fördelar i den tänkta framtida kursorten Göteborg.

Men, herr talman, även de regionalpolitiska skälen måste få ha en viss inverkan när det gäller förläggning av utbildning av det slag som det här är fråga om.

I länsprogrammet för Värmland betonas att utvecklingen i Kristinehamn måste följas med noggrannhet. Under 1976, då länets befolkning ökade, uppvisade Kristinehamns kommun den största absoluta minskningen av folkmängden bland de kommuner som haft en negativ befolkningsutveckling. Detta visar att orten är mycket känslig för negativa sysselsättningsförändringar.

Jag vill även framhålla att i den nyligen framlagda specialstålsutredningen understryks att Kristinehamn är en av de orter, där det finns anledning att hysa oro för att en framtida strukturförändring inom stålindustrin kan få mycket negativa följder för sysselsättningen.

Inför det perspektivet är det naturligt att vi från Värmland gör allt vi kan för att slå vakt om den verksamhet som vi har inom den offentliga sektorn.

En nedläggning av Landaskolan försvagar både indirekt och direkt Kristinehamns ställning som regionalt centrum och strider mot de regionalpolitiska målen för länet.

I motionen 896 har jag och ytterligare några av s-ledamöterna från Värmland lagt fram förslag som utmynnar i att om kursen Omställning och rehabilitering för synskadade flyttas från Kristinehamn, borde samhället tillgodogöra sig den erfarenhet som finns i Kristinehamn och inom hela dess näringsliv, efter många års kontakter med synskadade, och skapa en ersättningsverksamhet.

Vi har pekat på ett projekt för framtagning av verktyg för synskadade. Således har vi anvisat ett alternativ, men vi är givetvis medvetna om att det kan finnas även andra utbildningsalternativ, som skulle kunna komma i fråga för Kristinehamn.

Herr talman! Arbetsmarknadsutskottet har, som framgår av betänkandet, inte funnit skäl att förelå någon åtgärd med anledning av motionerna. Med hänsyn härtill finner jag det utsiktslöst att yrka bifall till dem. Jag tar i stället fasta på betänkandets innehåll i övrigt, nämligen att frågan om den fortsatta verksamheten vid Landaskolan i Kristinehamn f. n. prövas av arbetsmarknadsstyrelsen och regeringen.

När jag nu avstår från att yrka bifall till motionerna 895 och 896, sker detta endast under den förutsättningen att såväl arbetsmarknadsstyrelsen som regeringen finner en lösning för en fortsatt verksamhet för synskadade vid Landaskolan i Kristinehamn.

Herr talman! Jag tänkte också något beröra utskottets behandling av motionen 225, som väckts av fru Hörnlund med mig som medmotionär. Vi har i motionen aktualiserat frågan om barnomsorgen i samband med arbetsmarknadsutbildning. Det har funnits en försöksverksamhet på detta

område, vilken efter hand utökats till f. n. 200 platser. I dag utnyttjas 160 av dessa platser i tio län. AMS har bemyndigats att utge ersättning för barnomsorgsplatser för ensamstående mödrar, som inte kunnat erhålla arbetsmarknadsutbildning i den egna hemorten. AMS har i budgetpropositionen äskat medel för utvidgning av denna förmån, så att föräldrar som under utbildningstiden måste bo på utbildningsorten bereds möjlighet till barnomsorg enligt samma principer som de som gäller för de föräldrar som deltar i arbetsmarknadsutbildning utanför den egna kommunen.

AMS äskande följs upp i motionen 225. Utskottsmajoriteten yrkar avslag på motionen. Men från socialdemokraterna i utskottet framställs ett bifallsyrkande i reservationen 9.

Herr talman! Det har här i dag från borgerligt håll sagts så mycket vackert om behovet av att undanröja kvinnors förvärvshinder. Men om man på borgerligt håll menar något med allt det vackra som har sagts om detta, bör de som här i debatten hyllat kvinnorna ställa upp bakom vår reservation.

Herr talman! Vad som ytterligare behöver sägas för att understryka angelägenhetsgraden av den här aktuella frågan uttrycks så klart i motionen, att jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationen 9 samt till övriga socialdemokratiska reservationer. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru Hörnlund och fru Ludvigsson samt herr Olsson i Edane (samtliga s).

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Johanssons i Arvika anförande vill jag göra en kommentar beträffande Landaskolan i Kristinehamn. Det har faktiskt i dag fattats ett regeringsbeslut som kan ha intresse för kammarens ledamöter, eftersom frågan kommit upp till rätt ingående diskussion under slutvarvet av denna debatt.

Det står i vårt utskottsbetänkande att frågan utreds av regeringen och att man därvid skall beakta de synpunkter som förts fram från olika remissinstanser, bl. a. från AMS. Arbetsmarknadsstyrelsen har just i dag fått i uppdrag att utreda hur och i vilken omfattning man kan fortsätta undervisningen för synskadade i Kristinehamn. Detta sker bl. a. för att beakta de synpunkter som har förts fram från Synskadades riksförbund om heminstruktörsutbildning och de resurser som i Kristinehamn finns för en yrkesutbildning av synskadade. Detta utredningsuppdrag skall vara slutfört till den 1 juli i år. Jag tror därför att det som utskottet har skrivit är fullt tillfredsställande.

Jag observerade att herr Johansson i Arvika icke yrkade bifall till sin motion. Jag tror att han har alla möjligheter att vinna framgång med sin motion på den väg som han här själv har valt.

Herr JOHANSSON i Arvika (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är givet att jag tar emot detta besked med viss tacksamhet och viss glädje. Men samtidigt kvarstår för min del givetvis det önskemålet att de direktiv som arbetsmarknadsstyrelsen nu har fått att utreda Landaskolans framtid kommer att utmynna i någonting positivt. Jag förutsätter också att utredningsdirektiven är sådana att en fortsatt verksamhet i Landaskolan blir en realitet.

Fru CEDERQVIST (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av motionen 404 som handlar om psykologiska konsultinsatser vid arbetsförmedlingarna. Dessa insatser är ett värdefullt hjälpmedel i förmedlingarnas ansträngningar att bereda arbete eller utbildning åt de arbetslösa.

När man som arbetsförmedlare försöker att finna lösningar på arbetsvals- och utbildningsproblem tillsammans med de arbetssökande kan man genom en fullständig anlagsundersökning erhålla det bästa resultatet.

Vi anför i motionen att speciellt för de arbetsförmedlare som sedan den 1 april 1974 arbetar som s. k. kvinnoförmedlare, med uppgift att särskilt ägna sig åt kvinnliga arbetssökande, är psykologmedverkan i form av t. ex. anlagsundersökningar det bästa instrumentet att hjälpa kvinnorna att finna utbildning eller arbete som passar dem och att välja detta på grundval av egna förutsättningar och inte på grund av sitt kön.

De kvinnor, som varit hemarbetande under många år och sedan kommer till arbetsförmedlingen för att söka sig in på arbetsmarknaden, frågar först som regel efter de traditionella kvinnojobben och är i början väldigt negativa till förslag om arbete i industri, verkstadsmekanisk utbildning eller liknande.

Efter en fullständig anlagsundersökning får den arbetssökande kvinnan ofta ett ökat självförtroende i vetskap om att hon kan klara ett arbete som t. ex. svarvare. På så sätt vidgas arbetsmarknaden för henne och därmed möjligheterna till arbete.

I dag är situationen bckymmersam för många länsarbetsnämnder, speciellt i skogslänen, eftersom anslagna medel för psykologiska konsultinsatser snabbt förbrukas.

Arbetsförmedlarna får besked om att inte remittera arbetssökande i så stor utsträckning som man tidigare gjort. Det finns pengar för endast ett fåtal fullständiga anlagsundersökningar och inom denna ram måste man hålla sig trots att behovet finns och väntrummen är fulla av arbetssökande män, kvinnor och ungdomar med behov av hjälp för utbildnings- eller arbetsval.

I propositionen har man inte beaktat de av AMS gjorda äskandena utan endast föreslagit oförändrat belopp från föregående budgetår med 24.2 milj. kr.

Vi motionärer vet att denna summa inte räcker för innevarande budgetår, och med tanke på den allmänna kostnadsutvecklingen innebär detta en kraftigt minskad verksamhet för kommande budgetår.

Med anledning därav hemställer vi i vår motion att riksdagen som sin mening uttalar att regeringen efter förnyad prövning medverkar till ytterligare förstärkningar av psykologiska konsultinsatser vid arbetsförmedlingarna.

Visserligen avstyrker utskottet vår motion med motivering att frågan f. n. övervägs i regeringen, och man hänvisar till betänkandet Yrkesinriktad rehabilitering (SOU 1976:38). Om utskottet anser att motionens syfte därmed skulle bli tillgodosett har jag emellertid, herr talman, ingen anledning att yrka bifall till motionen.

Fröken ÖHIRSVIK (s):

Herr talman! Riksdagen beslöt i december om försöksverksamhet med en särskild form av halvskyddad sysselsättning för ungdomar under 25 år med svåra fysiska handikapp. Avsikten var att underlätta för dessa ungdomar att efter avslutad utbildning få anställning. Många gånger har dessa ungdomar fått sin utbildning i särskilt tillrättalagda former och ställs kanske inför förtidspension som enda försörjningsalternativ.

Statsbidrag utgår nu med 90 % av den totala lönekostnaden under första året och därefter med 50 % under tre år. Tanken bakom denna konstruktion är att det under en relativt lång introduktionsperiod skall ges möjligheter för arbetsgivaren och den anställde att hitta den arbetsuppgift som är mest lämplig med hänsyn till den anställdes förutsättningar.

I motion 413 har vi menat att denna form av försöksverksamhet också borde gälla andra grupper av ungdomar som i dag har stora svårigheter på arbetsmarknaden. Jag tänker då på ungdomar med svåra psykiska och sociala handikapp. För dessa ungdomar finns ofta som enda försörjningsalternativ förtidspension eller socialhjälp. Det är för denna grupp oerhört väsentligt att alla möjligheter till sysselsättning prövas. Utan ett lämpligt arbete blir resultatet av övriga rehabiliteringsinsatser klart sämre.

Jag är mycket glad över utskottets välvilliga behandling av motionen, och jag hoppas att man inom regeringen har samma positiva inställning och därmed fullföljer utskottets intentioner. Det kan nämligen innebära att ytterligare några ungdomar nu får tillfälle att visa både sig själva och andra att de vill och kan arbeta. Med litet fantasi och god vilja kan man säkert hitta lämpliga arbetsuppgifter för dem. Det är ju inte så, att arbetsgivarna precis står i kö för att ta emot människor med problem, och därför kommer pengarna säkert att räcka till, även om man utvidgar den grupp som får delta i försöksverksamheten. För den enskilde går värdet inte att mäta i pengar och för samhället kan det aldrig bli olönsamt att människor får arbeta.

När det gäller rehabiliteringen av dessa ungdomar upplever jag att möjligheten till ett arbete är det centrala för dem. Oftast är det svårast att placera just dem som har psykiska och sociala problem. Det finns nämligen ett motstånd hos både arbetsgivare och arbetskamrater vilket kanske mest bottnar i rädsla och osäkerhet. Den aktuella försöksverk-

samheten har därför ett stort värde också när det gäller kunskap om och förståelse för människor som är avvikande. Dessa grupper har oerhört svårt att hävda sig på arbetsmarknaden i såväl låg- som högkonjunktur. Även vid högkonjunktur blir vissa människor över, delvis beroende på att de inte är företagsekonomiskt lönsamma, delvis beroende på psykologiskt motstånd.

Försöksverksamheten syftar till att underlätta inträdet på arbetsmarknaden. Jag tror att man i viss mån kan bryta ner både ekonomiska och psykologiska motstånd. Verksamheten är därför väl motiverad, och den blir med nu aktuella kompletteringar ännu bättre.

Jag har inget annat yrkande än utskottet.

Herr KONRADSSON (s):

Herr talman! Låt mig bara med några få ord kommentera motion nr 299, som berör skolungdomarnas möjligheter till feriearbete.

Erfarenheten har visat att vi på många platser i vårt land får allt svårare att anvisa meningsfyllda feriearbeten.

Personligen tror jag att det här är ett problem av större vidd och betydelse än vi vanligtvis föreställer oss. I många hem blir sommarferierna en påfrestning därför att ungdomarna i familjen går sysslolösa och har svårt att få utlopp för sin verksamhetslust. Redan i februari-mars börjar de köa hos arbetsförmedlingen och tar tidiga och direkta kontakter med företagen för att vara först i raden av sökande. I många fall är det de som har de bästa kontakterna som får ett arbete, medan andra, som av olika skäl kanske bäst skulle behöva jobbet, i stället blir utan. Bristande tillgång på feriearbeten kan på så sätt leda till sociala problem.

Självfallet är ferierna i stor utsträckning till för rekreation och avkoppling, men den lämpligaste avkopplingen från skolarbetet är för många verksamma ungdomar just ett arbete. På samma sätt ger feriearbetet en god kontakt med arbetslivet och är, utan tvekan, ett lämpligt tillfälle till yrkesorientering eller praktik.

Nu säger sig arbetsmarknadsutskottet dela motionärernas synpunkter och hänvisar till de kommunala planeringsråden – som tillträder vid halvårsskiftet – och dessutom till sysselsättningsutredningen. – Och det är bra!

Det är bra att utskottet fäster på pränt att planeringsråden också blir ett stöd och en hjälp åt arbetsförmedlingarna i deras verksamhet med feriearbeten. Jag tror nämligen att detta inte kommit till uttryck tidigare, och därför tolkar jag utskottsbetänkandet som en anvisning för planeringsråden.

Anledningen till att jag har begärt ordet, herr talman, är således att jag vill markera vikten av den skrivning som utskottet gjort på den här punkten.

Det är bra också att man kan tolka direktiven till sysselsättningsutredningen så, att den inom ramen för sitt uppdrag har att utreda möjligheterna för bättre tillgång till feriearbeten. Med de här tolkningarna

kan jag alltså dela utskottets mening att motionens syfte och önskemål blir tillgodosedda, och därför har jag heller inte något annat yrkande än vad utskottet föreslår på den här punkten.

I övrigt ber jag att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationer som är bifogade utskottsbetänkandet.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 21 behandlar jämväl motionen 1976/77:222 av mig och fru Göthberg, i vilken vi berört angelägenheten av att vuxendöva och gravt hörselskadade får möjligheter att lära sig teckenspråk och talavläsning.

För den döve eller gravt hörselskadade är den avsaknad av ett kommunicerande medel som frånvaro av hörsel innebär ett mycket svårt handikapp, speciellt om dövheten är förenad med oförmåga att tala. Man får heller inte glömma bort att i nämnda grupp även finns människor som ej har synförmåga.

Det är en mycket liten minoritet det här är fråga om, men vi har dock i vårt land en grupp på ca 3 000 människor som i vuxen ålder förlorat sin hörsel helt, de s. k. vuxendöva.

För såväl döva som gravt hörselskadade är det fråga om att lära sig ett nytt språk, på samma sätt som för de invandrare som kommer till vårt land, med den skillnaden att den döve eller gravt hörselskadade saknar möjlighet att uppfatta tal och ljud.

Min medmotionär och jag slår fast att det för den döve och den gravt hörselskadade är minst lika viktigt att lära sig teckenspråk och talavläsning som för våra invandrare att lära sig svenska. Därmed är det inte sagt att det inte är väsentligt att invandrarna får lära sig svenska för att därmed få bättre möjligheter till närkontakter med sina medmänniskor – men samma förhållande gäller för de döva och gravt hörselskadade.

Vi skall i detta sammanhang komma ihåg att de flesta gravt hörselskadade är sådana som drabbats av hörselskador i vuxen ålder. När den hörselskadade inte kan klara sig med hörapparat återstår inget annat för honom än att lära sig talavläsning. Det är angeläget att de döva och gravt hörselskadade erhåller undervisning i teckenspråk eller talavläsning för att därmed öka sina möjligheter till kontakt med sin omgivning. De döva och gravt hörselskadade har rätt att kräva att deras tillgång till sådan undervisning förbättras i lika hög grad som svenskundervisningen för våra invandrare. Samhället bör därför vidta åtgärder i syfte att bereda möjligheter för döva och gravt hörselskadade att lära sig teckenspråk och talavläsning.

Enligt min och min medmotionärs mening bör döva och gravt hörselskadade erhålla ledighet med betald lön för 240 timmars deltagande i svenskundervisning, baserad på teckenspråk och talavläsning, och i övrigt på samma villkor som gäller för våra invandrare.

Utskottet har i sin skrivning framhållit att man har förståelse för motionen men anser att de önskemål som vi framfört i vår motion bör

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

kunna tillgodoses på annat sätt. Man hänvisar till proposition nr 87, som behandlar de handikappades kulturella verksamhet. I denna proposition föreslås ökad teckenspråksundervisning och utbildning av tolkar. Med de skälen avstyrker utskottet vår motion.

Det är riktigt att ökade medel föreslås till tolkutbildning. Departementschefen anser att tolkutbildning för döva och gravt hörselskadade bör få hög prioritet bland samhällsinsatserna för de handikappade.

Herr talman! Med hänvisning till vad som anförts i proposition nr 87 vid årets riksmöte om den positiva synen på behovet och angelägenheten av att ökade medel ställs till förfogande för tolkutbildning och i förväntan på ett positivt utfall av dessa intentioner avser jag ej att yrka bifall till motion nr 222. Det är dock givet, herr talman, att vi ämnar återkomma till ett följande riksmöte om våra förväntningar, som säkerligen delas av landets döva och gravt hörselskadade, inte infrias.

Herr HAGEL (-):

Herr talman! Jag tänker också i dag beröra en speciell grupp i vårt samhälle, en grupp som har drabbats mycket hårt av den ekonomiska kris som hela den kapitalistiska världen befinner sig i. Det gäller invandrarna.

I takt med den kapitalistiska krisen, i takt med monopolens spel om våra arbetsplatser, har det runt om i Europa förekommit varken mer eller mindre än en formlig folkomflyttning. Människor har flyttats från Finland, Grekland, Turkiet och Jugoslavien till de platser där industrin har ansett det vara lönsamt att placera dem. De enskilda människornas intressen har alltid kommit i bakgrunden. Detta har betraktats som ett sätt att tillföra industrin billig arbetskraft. Samhället har inte tagit de fulla konsekvenserna av det inträffade utan också betraktat invandrarna som en billig arbetskraft.

I vårt land har detta problem skapat mängder av mänskliga tragedier. Framför allt handlar det om de unga människorna som slagits ut på arbetsmarknaden därför att de har svårigheter att klara språket. Det har inneburit tragedier för kvinnorna.

I motion 1330 har jag tillsammans med medmotionärer föreslagit att invandrarnas situation på arbetsmarknaden skall utredas. Det har nämligen visat sig att i de stora invandarnationerna, där dessa frågor kartlagts, har skriande problem påvisats. I vårt land är det väldigt dåligt med statistik som belyser invandrarnas situation såväl i bostadsområdena som på arbetsplatserna.

Jag är medveten om att invandrarna som har drabbats av dessa problem, som i mycket stor utsträckning går arbetslösa och som i mycket liten utsträckning fullföljer sina studier efter grundskolan – av orsaker som jag i går redogjorde för, nämligen dels hemförhållandena, dels det förhållandet att gymnasieskolan rent språkligt är alldeles för svår för våra invandrare – inte är hjälpta av utredningar. Men jag tror att det för samhällets vidkommande är nödvändigt att genomföra undersökningar för

att se var insatser bäst behövs. Det är därför som vi har föreslagit att man skall utreda invandrarnas situation på arbetsmarknaden.

I detta betänkande tycker jag mig skönja att man egentligen ger oss rätt. Man nämner den tillsatta expertgruppen som så småningom skall lägga fram resultatet av sitt arbete. Jag hoppas att detta resultat kommer snabbt, eftersom behovet är skriande.

Vi har också i vår motion föreslagit att invandrarundervisningen skall berättiga till kontant arbetsmarknadsstöd, s. k. KAS-understöd. När man i kommunerna skall sysselsätta arbetslösa invandrare med hjälp av de olika statliga stöd som utgår uppstår det speciella problem. Man måste bl. a. ha handledare och lärare med speciella kvalifikationer, t. ex. tvåspråkighet. Resultatet blir ofta att man avstår från att skapa arbetstillfällen för invandrare, eftersom det är mer komplicerat än att göra det för svensk-talande ungdomar.

Därför har vi föreslagit att undervisning i svenska för invandrare skall berättiga till kontant arbetsmarknadsunderstöd. Anledningarna är naturligtvis flera, bl. a. att man skulle rusta de unga invandrarna bättre för att kunna komma ut i arbetslivet efter genomgången undervisning. Vi tror alltså att det är en nödvändig och ekonomiskt försvarbar investering från samhället, även sett i krassa ekonomiska perspektiv.

Jag ber alltså att få yrka bifall till motionen 1330.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru LANDBERG (s):

Herr talman! Med anledning av herr Söderströms inlägg i dagens debatt och hans motion om ytterligare utredning om lokalbehoven för AMU-centret i Norrköping är det för mig angeläget att här i kammaren få lämna följande uppgifter.

AMU-centret i Norrköping är ett av landets större. Det tillkom i slutet av 1950-talet mitt under textilkrisen. Centret förlades i Nyborgs nedlagda yllefabrik som är privatägd. Centret har alltsedan starten haft en mycket hög beläggning. Merparten av eleverna har kommit från Norrköpingsområdet. Trots att det under åren har lagts ned över 10 miljoner av samhället för ombyggnader och förbättringar, är storparten av lokalerna med tidens krav när det gäller arbets- och studerandemiljö långt ifrån tillfredsställande. 70 % av lokalerna motsvarar ej dagens krav. För vissa lokaler har man dispens från yrkesinspektionen endast under förutsättning att det blir radikala förändringar. Rastutrymmen saknas helt. Eleverna får hålla till i korridorerna. Lärarna saknar också en hel del av de mest elementära utrymmena.

Matsalen har 180 platser för ett center med 800 elever i fastigheten och 350 elever ute i andra lokaler i kommunen.

Under hela 1970-talet har lokalfrågorna diskuterats och i kursstyrelsen har en utredningskommitté arbetat som jag själv tillhör.

Kommittén blev färdig 1976 och var enhällig när den lade fram förslag om att en nybyggnad var det bästa alternativet från bl. a. framtida arbetsmässiga och ekonomiska synpunkter. Elever, lärare och kursledning vid Norrköpings AMU-center, kursstyrelse och länsarbetsnämnd, alla är eniga om att ett nytt center är bästa alternativet. Men herr Söderström ifrågasätter den ekonomiska utredning som SÖ gjort för kommittén.

Enligt mitt förmenande har Söderström genom sin motion försenat och troligen också fördyrat ett mycket angeläget nytt AMU-center i Norrköping. Det skulle kunna erbjuda en bättre studie- och arbetsmiljö än f. n. åt dem som genom utslagningen i arbetslivet eller genom låg utbildning får en ny chans genom arbetsmarknadsutbildningen att bättre kunna hävda sig på arbetsmarknaden.

Elever och lärare stod ut med sin arbetssituation därför att de visste att alla arbetade för och var eniga om ett nytt center. Oron blev sedan mycket stor när herr Söderströms motion blev känd. Genom det beslut som riksdagen i kväll kommer att fatta kan arbetet med lokalfrågorna för AMU-centret i Norrköping få fortsätta.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Vad jag ifrågasatte var om den kalkyl som ligger till grund för beslut som har fattats är riktig eller inte. Experter har påstått att kalkylen är felaktig och att det skiljer på 23 milj. kr., som alltså ett nybygge skulle kosta.

Jag vill inte säga att man inte skall nybygga, men jag tycker att det är skäligt att man innan man fattar beslut skall veta vilka konsekvenser beslutet får. Det är därför jag har begärt en utredning, och det tycker jag är en rimlig begäran.

Fru LANDBERG (s):

Herr talman! Den utredning som har gjorts är den som SÖ alltid gör när det gäller lokalfrågor. Herr Söderström ifrågasätter nu den expertis som SÖ brukar använda sig av. Genom herr Söderströms motion har hela frågan försenats, och det kan inte innebära något annat än att detta också har fördyrats.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Att bedöma kostnaden för ett sådant här projekt är en mycket enkel uppgift för fackmän. En opartisk utredning skulle ha kunnat tillsättas dagen efter det jag hade väckt min motion – från kommunalt håll om man så hade velat. Det är alltså inte fråga om någon försening utan om ett rättvisekrav och ett upplysningskrav.

Fru LANDBERG (s):

Herr talman! Herr Söderströms agerande i hela denna fråga är ju ganska märkligt. Innan herr Söderström väckte motionen tog han inte kontakt med vare sig kommunen eller kursledningen. Och det är anmärkningsvärt.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Jag blev uppmärksam på detta genom att en expert på byggnadsfrågor sökte upp mig och påtalade det märkliga i den kalkyl som var gjord. Därför blev jag intresserad av frågan och trängde in i den.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 1 av herr Fagerlund m. fl. samt 3:o motionen nr 67 av herr Werner m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Fagerlund begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 1 antar reservationen nr 1 av herr Fagerlund m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 67.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 125
Nej - 14
Avstår - 138

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröst-

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

ning gav följande resultat:

Ja - 145
Nej - 121
Avstår - 14

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fagerlund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 146
Nej - 133
Avstår - 2

Mom. 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fagerlund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145
Nej - 135

Mom. 6 och 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 6 och 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 146
Nej - 135

Mom. 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1277 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1277.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 263
Nej - 14
Avstår - 1

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 1278 av herr Werner m. fl. och 1279 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 11 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 1278 och 1279.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267
Nej - 14

Mom. 12 och 13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 14 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144
Nej - 135

Mom. 15 och 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 15 och 16 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fagerlund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145
Nej - 122
Avstår - 13

Mom. 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 17 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fagerlund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 146
Nej - 121
Avstår - 14

Mom. 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1351 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 18 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1351.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Franzén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 15

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

Mom. 19

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 20 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fagerlund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 134

Mom. 21

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 22

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 22 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fagerlund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 146
Nej - 134

Mom. 23-25

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 26

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1281 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 26 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1281.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Franzén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266

Nej - 15

Mom. 27

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 28

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1330 av herr Hagel m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 28 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1330.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267

Nej - 14

Mom. 29-31

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 32

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 32 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fagerlund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 146
Nej - 134
Avstår - 1

Mom. 33-43

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 44

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 12 av herr Fagerlund m. fl. samt 3:o motionen nr 1280 av herr Werner m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Fagerlund begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Franzén begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 44 antar reservationen nr 12 av herr Fagerlund m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1280.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Franzén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 130
Nej - 14
Avstår - 135

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 44 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fagerlund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145
Nej - 135
Avstår - 1

Mom. 45-47

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 48

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen var med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 48 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fagerlund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145
Nej - 134

Mom. 49

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 896 av herr Johansson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 95

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

Nr 95

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 49 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 896.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Franzén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 263
Nej - 13
Avstår - 3

Mom. 50 och 51

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 52

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 900 av herr Nilsson i Kristianstad, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 52 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 900.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Franzén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 260
Nej - 19

Mom. 53 och 54

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 55

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 547 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 55 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 547.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Franzén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 265
Nej - 15

Mom. 56-58

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 59

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 889 av herr Franzén m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 59 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 889 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Franzén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267
Nej - 14

Mom. 60

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 61

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 61 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av herr Fagerlund m. fl.

Nr 95

Torsdagen den
24 mars 1977

*Arbetsmarknads-
politiken*

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om utbyggnadspro-
grammet för
barnomsorgen*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fagerlund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 146

Nej - 135

§ 2 Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1976/77:16 med anledning av propositionen 1976/77:60 angående vissa av internationella arbetskonferensen år 1976 vid dess sextioförsta sammanträde fattade beslut, m. m.

1976/77:17 med anledning av redogörelsen 1976/77:3 för riksdagens lö-nedelegations verksamhet under år 1976

1976/77:20 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt gäller an-slag till Arbetsmarknadsdepartementet m. m. jämte motioner

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående utskottsbetänkanden till morgondagens sammanträde.

§ 3 Om utbyggnadsprogrammet för barnomsorgen

Herr socialministern GUSTAVSSON erhöll ordet för att i ett sam-manhang besvara

dels de den 15 mars anmälda frågorna

1976/77:313 av herr *Hellström* (s),

1976/77:314 av fru *Dahl* (s) och

1976/77:315 av herr *Peterson* i Nacka (s), till herr ekonomiministern,

dels de den 16 mars anmälda frågorna

1976/77:319 av fru *Leijon* (s), till herr arbetsmarknadsministern, och

1976/77:321 av fru *Lantz* (vpk),

dels den 17 mars anmäld fråga

1976/77:328 av fru *Bernström* (fp)

och anförde:

Herr talman! Herr Hellström har frågat mig om regeringen har övergivit utbyggnadsprogrammet om 100 000 nya daghemsplatser fram till 1980.

Torsdagen den
24 mars 1977

Om utbyggnadsprogrammet för barnomsorgen

Fru Dahl har frågat mig dels om hela regeringen står fast vid sin tidigare utfästelse att 1976 års beslut om utbyggnad av barnomsorgen skall fullföljas, dels hur jag bedömer att sådana uttalanden från ett av regeringspartierna påverkar de aviserade överläggningarna med Kommunförbundet i denna fråga.

Fru Lantz har frågat mig om moderaternas inflytande i regeringen är så stort att de kommer att kunna stoppa utbyggnaden av barnomsorgen.

Fru Bernström har frågat mig om jag anser att den planerade utbyggnaden med 100 000 nya daghemsplatser fram till 1980 är tillräcklig för att tillgodose behovet.

Herr Peterson i Nacka har frågat ekonomiministern dels om herr Tobissonns förslag har något samband med statsminister Fälldins uttalande om att vissa reformer skall genomföras i långsammare takt, dels om ekonomiministern anser att riksdagens beslut om minst 100 000 nya daghemsplatser på fem år måste fullföljas och dels om ekonomiministern anser att det är barnfamiljerna som skall betala för regeringens misslyckade ekonomiska politik.

Fru Leijon har frågat arbetsmarknadsministern om han anser det förenligt med jämställdhetsarbetet att minska den planerade utbyggnaden av dag- och fritidshem. Herr Petersons och fru Leijons frågor har överlämnats till mig för att jag skall besvara dem.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Regeringens politik under mandatperioden grundas på de riktlinjer som anges i regeringsförklaringen. Där sägs klart och entydigt att samhällets barnomsorg skall byggas ut enligt riksdagens beslut. En enig regering står bakom dessa uttalanden.

I tilläggsbudget för innevarande budgetår och i budgetpropositionen för nästa budgetår har medel beräknats för verksamheten i enlighet med de bidragsregler riksdagen har beslutat om. Förslagen visar klart att regeringen för sin del ämnar fullfölja den överenskommelse med Svenska kommunförbundet som låg till grund för riksdagens beslut.

Vid en interpellationsdebatt med bl. a. fru Dahl här i kammaren för knappt en månad sedan strök jag under att utbyggnaden av barnomsorgen är av grundläggande betydelse för barnens egen utveckling och stimulans och för att i praktiken möjliggöra en ökad jämställdhet mellan könen. Ingenting har inträffat som förändrar denna principiella uppfattning. Regeringen kommer med kraft att verka för att den av riksdagen fastlagda målsättningen för utbyggnaden inom den närmaste tioårsperioden uppfylls. Målsättningen innebär att plats inom barnomsorgen skall beredas alla barn i förskoleåldern med förvärvsarbetande eller studerande föräldrar samt barn med särskilda behov av stöd och stimulans så att efterfrågan på sådana platser tillgodoses.

Riksdagens beslut står fast om ett utbyggnadsprogram för femårsperioden 1976–1980 som omfattar 100 000 nya platser i daghem och 50 000 nya platser i fritidshem samt platser i familjedaghem enligt den bedömning som görs lokalt i varje kommun. Utbyggnadsprogrammet bygger

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om utbyggnadsprogrammet för
barnomsorgen*

på överväganden om vad som kan vara praktiskt möjligt att förverkliga under den angivna perioden med beaktande av byggnadsfrågor, personalfrågor m. m. Diskussioner har nyligen påbörjats med Kommunförbundets ledning omkring dessa frågor. Ingenting har kommit fram vid dessa diskussioner som visar annat än att båda parter gemensamt har utgångspunkten att utbyggnadsprogrammet kan och skall fullföljas.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Vi är många, föräldrar utan daghemsplats och ansvariga politiker, som är djupt oroade över hur det skall gå med den plan för utbyggnaden av barnomsorgen som riksdagen fattade beslut om för ett år sedan. Den debatt som vi hade här i kammaren den 1 mars gav oss inte mycket hopp. Den visade i själva verket med pinsam tydlighet att socialministern och regeringen fortfarande är ointresserade och handlingsförlamade när det gäller barnomsorgen. Socialministern kunde inte svara på frågor eller redovisa initiativ. Det framgick att någon diskussion i den här frågan inte hade förekommit i regeringen. Socialministern vägrade två gånger att ta chansen att från denna talarstol uppmana kommunerna att skynda på utbyggnaden.

Men jag noterade vid det tillfället ändå två saker som positiva i svaret. Det ena var att den borgerliga regeringen känner sig förpliktigad att fullfölja riksdagsbeslutet. Det andra var att de överläggningar mellan regeringen och Kommunförbundet som regeringen för länge sedan borde ha tagit initiativet till nu äntligen skulle komma till stånd.

Knappt två veckor efter denna försäkran går den moderate partisekretären ut med ett uttalande som måste tydas så att det parti som förra året ställde sig utanför riksdagsbeslutet nu i regeringsställning vill riva upp det. Ett sådant uttalande har naturligtvis katastrofala följder, vad socialministern än säger här i dag, alldeles särskilt som den moderate partiledaren vägrar att svara på de frågor som han har fått. Uttalandet är en ren provokation. Det är en direkt uppmuntran till alla dem, inte minst herr socialministerns egna partivänner, som ute i kommunerna med alla medel försöker bromsa utbyggnaden. Det undergräver också den solidaritet mellan olika generationer och samhällsgrupper som är en förutsättning för att ett så här ambitiöst program skall kunna fullföljas. Det illustrerar med all tydlighet den splittring och handlingsförlamning som råder i regeringen och som leder till att den inte orkar regera, inte orkar ta itu med människornas stora vardagsproblem. Det är ett dyrt pris som barnen och barnfamiljerna får betala för den borgerliga regeringens brist på intresse för deras problem och för det starka inflytande som moderaterna med sin reaktionära syn på familjepolitiken har i regeringen.

Den bild av regeringen som de senaste veckornas utveckling har gett kan inte förtas av ord här i dag. Den kan bara ändras genom praktisk handling. Jag noterar också att vi inte har fått svar på de frågor vi faktiskt har ställt. Därför frågar jag nu socialministern: Kan socialministern re-

dovisa några resultat från överläggningarna med Kommunförbundet? Har regeringen nu haft några överläggningar i barnomsorgsfrågan? Har socialministern efter interpellationsdebatten tagit några initiativ? Vill socialministern i dag ta chansen att rikta en uppmaning till alla ansvariga att med all kraft verka för att barnomsorgsprogrammet trots allt skall fullföljas?

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag får tacka socialministern för svaret på min fråga.

Det är mycket oroande att socialministern i sitt svar över huvud taget inte berör eller låtsas om frågornas upphov: det näst största regeringspartiets utspel för att omintetgöra daghemsprogrammet. Om socialministern ser bort från den politiska verkligheten, dvs. moderaternas motstånd, lär inte heller socialministern kunna bekämpa och bryta ned det motståndet, och då är programmet om 100 000 daghemsplatser direkt i fara.

Socialministerns egen inställning i tidningsuttalanden gör inte min oro mindre. Socialministern har sagt sig vara medveten om att det finns stora skillnader kommunerna emellan när det gäller daghemsbyggnadet. Men eftersom det finns en uppgörelse med Kommunförbundet skall man inte behöva komma med några pekpinor till kommunerna, säger socialministern. För socialministern är tydligen statens ansvar slut i och med att man lämnat över statsbidraget. Resten är Kommunförbundets sak.

Kryp inte bakom Kommunförbundet! Regeringen måste ta initiativet och huvudansvaret, komma med konkreta åtgärder och förbereda lagstiftning, om riksdagsprogrammet sviktar ute i kommunerna. Nu vet vi ju, genom det material som togs fram av den gamla regeringen på dess initiativ, att utbyggnadsläget är oroande på många håll. De kommuner som nu har den högsta behovstäckningen är också de som har de högsta utbyggnadsplanerna för framtiden. Och de kommuner som i dag har den lägsta behovstäckningen har också, i både absoluta och relativa tal, det sämsta utbyggnadsprogrammet för framtiden. Det pekar klart mot att klyftorna mellan kommuner och mellan barnfamiljer kommer att öka fram till 1980. Det finns vidare många kommuner som vi redan i dag tyvärr kan säga kommer att få mycket svårt att fylla sin del av utbyggnadsprogrammet, genom att man gör så litet nu, om det inte redan den här våren sker en dramatisk omläggning av planeringen.

När vi vet detta nu vill jag fråga: Varför tar inte socialministern initiativet till överläggningar nu med de kommunerna? Skall det finnas en chans att klara utbyggnadsprogrammet för dessa kommuner krävs det snabba initiativ och inte den passivitet och brist på handling som regeringens svar till oss i dag har utstrålat.

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om utbyggnadspro-
grammet för
barnomsorgen*

Herr PETERSON i Nacka (s):

Herr talman! Jag har inget svar att tacka för, eftersom jag inte har fått något, varken av herr Bohman eller av herr Gustavsson. – Jag förstår att de frågor jag har ställt var en alldeles för het potatis för regeringen. Herr Bohmans uteblivna svar kan ju bero på att han av *partiinterna skäl* inte ville svara eller att han inte fick svara av *regeringsinterna skäl*. Ett *troligt skäl* är nog att moderaterna och centern i denna fråga ligger varandra så nära att det kvittar om det är en moderat eller en centerpartist som svarar på frågan om barnomsorgen.

Jag ställde min fråga, herr talman, från ekonomiska utgångspunkter. Då är det anmärkningsvärt att herr Bohman inte svarar. Det är första gången på 45 år som en finansminister inte vågar försvara regeringens ekonomiska politik eller ta ansvar för den!

Men eftersom herr Gustavsson nu har fått ansvaret att svara på frågan utgår jag från att han är väl informerad om vad som verkligen låg bakom herr Tobissons uttalanden, att kommunerna inte borde bygga ut barnomsorgen enligt riksdagsbeslutet.

Regeringen hade ett par dagar innan herr Tobisson gjorde sitt uttalande samlats på Harpsund, enligt uppgift för att diskutera landets allvarliga ekonomi. Var det, herr Gustavsson, signaler från landets ekonomiminister till herr Tobisson att gå ut och meddela att nu finns det inga pengar kvar till barnomsorgen? – Detta är den första frågan till er.

Jag kan förstå om den borgerliga regeringen nu har fått kalla fötter, så erbarmligt som den sköter detta lands ekonomi. Regeringen har tappat kontrollen över utgifterna, priserna och utlandsupplåningen, och nu verkar det som om löntagarna och därmed barnfamiljerna – de vanliga människorna – skall behöva betala för den borgerliga regeringens släpphänta politik.

De här kalla fötterna har tydligen sitt ursprung i Harpsundsöverläggningen, ty ett par dagar efteråt talade också statsministern Fälldin om ekonomi och reformer. Enligt referaten anförde Fälldin att nu måste nya kostnadskrävande reformer genomföras i långsammare takt än vad man tidigare hade tänkt sig. Och då ställer jag till socialministern ett par frågor till: Hade statsminister Fälldin barnomsorgen i tankarna när han sade så? Var herr Fälldins och herr Tobissons uttalanden förberedda tillsammans av centerpartiet och moderaterna?

Och fördes – det är min fjärde fråga – vid Harpsundsöverläggningen diskussioner om nedrustning av andra sociala områden? Vilka reformer är det. Rune Gustavsson, som regeringen Fälldin i hemlighet diskuterat att skjuta på framtiden? Om det inte är barnomsorgen, är det då kanske den utlovade barnbidragshöjningen, eller vilka områden är det?

Och så dessutom en personlig fråga till herr Gustavsson: Vad sade herr Bohman om min andra fråga till honom? Den frågan löd: "Anser herr Bohman att riksdagens beslut om minst 100 000 nya daghemsplatser på fem år måste fullföljas?" Vad svarade herr Bohman i förtroende till herr Gustavsson på den frågan?

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om utbyggnadspro-
grammet för
barnomsorgen*

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Jag får tacka socialministern för svaret. Egentligen hade jag ju hoppats få det av regeringens jämställdhetsminister, men han har visst för vana att överlåta sina frågor till andra. Väsentliga delar av arbetsmarknadsfrågorna har ju numera industriministern hand om, och invandrarfrågorna har lämnats över till biståndsministern. Frågan, om det är förenligt med jämställdhetsarbetet att minska den planerade utbyggnaden av dag- och fritidshem, får nu socialministern svara på. Ändå är barnomsorgen en av de allra väsentligaste frågorna för jämställdheten. Kvinnorna måste få rätt till arbete. Kvinnorna måste få rätt att slippa vara oroliga för hur barnen har det under den tid de själva jobbar eller studerar.

Sysselsättningsutredningen analyserade människornas vilja till arbete. Den analysen gav i siffror belägg för det vi redan visste: att bristen på barnomsorg är ett av de största förvärvshindren för kvinnorna. Av de kvinnor mellan 25 och 44 år som skulle vilja ha ett arbete inom sex månader uppger 52 % att den huvudsakliga anledningen till att de inte kan börja förvärvsarbeta är just bristen på barnomsorg. Bland de kvinnor som vill ha arbete på litet längre sikt är motsvarande siffra 75 %.

Dessutom tvingas många kvinnor ta korta deltidsarbeten därför att de inte kan få daghems- eller fritidshemsplats.

Många föräldrar måste arbeta i skift. När den ena jobbar tar den andra hand om barnen och tvärtom. Familjerna har små möjligheter att vara tillsammans alla på en gång.

Socialministern säger att riksdagsbeslutet skall fullföljas. Eftersom de planer som kommunerna hittills presenterat tyder på att det inte kommer att ske så krävs det kraftåtgärder från regeringens sida.

Vi är oroliga därför att vi får bevis efter bevis på att ett av regeringspartierna egentligen inte vill följa riksdagsbeslutet. Man får ju höra att föräldrar tvingas ha sina barn på daghem – en ofattbar cynism mot alla dem som inget högre önskar än att få en daghemsplats.

Socialministern säger i sitt svar att ingenting hänt sedan han för ungefär två veckor sedan svarade på Birgitta Dahls fråga. Men det är en politisk realitet att moderaternas partisekreterare har varit ute och talat och att man från samma parti har skickat ut ett pressmeddelande där man säger att ett minskat daghemsbyggande skulle göra att familjepolitiken kunde leva upp till löftet i regeringsförklaringen att främja såväl valfrihet som jämställdhet. Hur kommenterar socialministern det här? Hur skall vi tolka regeringsdeklarationen? Kan jämställdhet förenas med ett minskat daghemsbyggande?

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret.

Det skulle i dag behövas 450 000 daghemsplatser. Så många barn har nämligen mammor som förvärvsarbetar eller studerar. Men egentligen behövs det 800 000 platser, för så många barn finns det i förskoleåldern.

*Om utbyggnadspro-
grammet för
barnomsorgen*

och alla de barnen har ett individuellt, särskilt behov av bra barnomsorg för sin egen utvecklings skull.

Det finns i dag omkring 80 000 platser i daghem.

De borgerliga partierna ute i kommunerna har länge, av ideologiska skäl, bromsat utvecklingen när det gäller att tillgodose kvinnornas och barnens behov av daghem.

För kvinnan är tillgång till daghemsplatser nödvändig, om hennes sociala och ekonomiska frigörelse skall kunna bli verklighet, och barnen behöver daghem för sin egen skull.

När nu det starkaste av regeringens partier, moderaterna, t. o. m. försöker bromsa den mycket minimala utbyggnaden av 100 000 daghemsplatser på fem år – som skulle ge 21 % av barnen daghemsplats, trots att behovet i dag ligger på över 50 % – så isar det till i blodet. Men egentligen borde man inte bli vare sig upprörd eller förvånad över moderaternas motstånd mot att ge barnen en god omsorg. I alla tider har moderaterna motsatt sig detta. Någon gång måste ju den borgerliga bockfoten sticka fram ordentligt. Det kostar för mycket, säger moderaterna, och därför vill de rusta ner på barnomsorgens område. Det är på tiden, herr talman, att inse att barn måste få kosta. Och rusta ner skall man göra på andra områden. Att få fram de 100 000 nya daghemsplatserna kostar lika mycket som 100 Viggenplan.

Regeringen vill i stället satsa på vårdnadsbidrag. Hur de kommer att se ut vet ingen ännu, men om moderaternas förslag till vårdnadsbidrag går igenom i regeringen skall kvinnans arbete i hemmet värderas till 27 kr. per dag innan skatten är dragen. Det är så moderaterna värderar kvinnans arbete i hemmet. Det kallas borgerlig valfrihet och borgerlig jämställdhet.

När kvinnor tvingas vara hemma just på grund av daghemsbrist skall de ha arbetslöshetsunderstöd – inga "snuspengar", som moderaterna vill.

Man kan inte få någon valfrihet eller jämställdhet innan barnomsorgen är utbyggd så att alla barn som vill och behöver det får en daghemsplats.

Herr talman! Jag undrade om moderaternas inflytande i regeringen var så stort att den i och för sig helt otillräckliga utbyggnaden av de 100 000 daghemsplatserna nu inte skulle bli av. Svaret är att den helt otillräckliga utbyggnadsplanen skall följas. Jag vill därför ställa några frågor:

1. Kan centerpartiet lova att inte dagtinga i den här frågan? Många människor har ju i färskt minne centerns svek när det gäller kärnkraften.
2. Även om regeringen har för avsikt att fullfölja planen, vilka garantier har föräldrar och barn för att kommunerna i sin tur bygger ut barnomsorgen?
3. Är det inte på tiden att regering och riksdag tar ansvar för utbyggnaden och lagstiftar i den här frågan?

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! Då fru Bernström inte har tillfälle att vara här i kväll, ber jag att på hennes vägnar få tacka för svaret. Jag föreställer mig att hon skulle bli, om inte fullständigt nöjd, så ändå relativt nöjd, framför allt med det kategoriska tonfallet i socialministerns försäkran att regeringen står fast vid regeringsförklaringens löfte när det gäller utbyggnaden av barntillsynen.

Det visar ju att herr Tobissons uttalande inte spelar någon större roll. Herr Tobisson har bara fyllt den funktion han rimligen har, liksom andra partisekreterare, att visa sitt partis rätta ansikte. Men det har inte särskilt mycket med regeringspolitik att göra, vare sig under denna regering eller under den förra, när partisekreterare går ut med yttranden på det sätt som herr Tobisson har gjort.

Nej, problemet när det gäller utbyggnaden av barntillsynen är sannerligen inte förflugna uttalanden av herr Tobisson, utan det är kommunernas utbyggnadsplaner. Då vill jag gärna anknyta till en skrivelse som jämställdhetsdelegationen lämnade till socialministern häromdagen. Där påpekar man att det är ganska vanligt att de planer som de sociala centralnämnderna har gjort upp bantas ned när de kommer till kommunfullmäktige. Det gäller barntillsynsplanerna över lag. Man har särskilt räknat på fritidshemmen och kommit fram till att för de närmaste två åren planeras igångsättning av ca 17 000 platser, för de följande tre åren ca 14 000 platser. Det skulle innebära att man kom väldigt långt under de 50 000 platser i fritidshem som överenskommelsen med Kommunförbundet hade som målsättning och som riksdagen också har beslutat om. Om det blir på det sättet, så är det synnerligen allvarligt, för bristen på fritidshem är om möjligt ännu mer besvärande än bristen på daghem.

Jag vill därför gärna rikta en fråga till socialministern i anslutning till jämställdhetskommitténs skrivelse, där man kräver att åtgärder nu vidtas. Vid den överläggning som ägt rum med representanter för Kommunförbundet har man kommit fram till att ingenting talar för att inte utgångspunkten skall vara att målsättningen skall uppfyllas. Det är självklart, och det är utmärkt. Men har man där också markerat att man är beredd att vidta åtgärder för att dessa löften skall bli konkreta handlingar?

Det är sannerligen detta som är problemet och icke vad personer utanför regeringen försöker säga i sitt partis namn. Det är inte regeringspolitik, det är någonting som vi inte behöver ta upp tid med, om vi är verkligen seriöst intresserade av att se till att barnen får den trygghet de har rätt till.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Det är rätt märkligt att en så stor grupp ur oppositionen får stora skälvan när en enskild ledamot i ett parti går ut och håller ett tal som inte är förankrat i regeringen.

Herr Peterson i Nacka, fru Leijon och även fru Dahl ondgjorde sig

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om utbyggnadspro-
grammet för
barnomsorgen*

över att jag svarat på frågor som är ställda till herrar Bohman och Ahlmark. I varje fall borde herr Peterson och fru Leijon känna till att det är de föredragande statsråden som besvarar de frågor som hör samman med deras ämnesområden. Det är ju ingen ny princip, utan den har gällt tidigare. Det får, fru Leijon och herr Peterson, även f. d. statsråd finna sig i – det vill jag ha sagt.

För att sedan börja med fru Dahl så håller hon samma anförande och har samma ordval som för någon vecka sedan. Det är katastrof, det är splittring, och det är handlingsförlamning. Fru Dahl har inte under den här tiden på något sätt haft förmåga att förnya sitt sätt att uttrycka sig.

För länge sedan, säger fru Dahl, borde regeringen ha tagit initiativ till diskussioner med kommunerna. För länge sedan, fru Dahl, var det en annan regering. Då borde det ha varit den gamla regeringen som tagit initiativet.

Vi tog kontakter, fru Dahl, ganska snart efter det att vi fått besked om situationen. Kommunförbundet ansåg då att vi borde vänta en liten tid med överläggningar.

Min repliktid är nu slut, så jag ber att få återkomma till diskussionen med fru Dahl.

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Tidigare i dag frågade jag arbetsmarknadsministern vad det var för mening med att föra jämställdhetsfrågorna från statsrådsberedningen till arbetsmarknadsdepartementet. Jag fick inget svar då. Socialministerns svar nu visar att det bara var fråga om en titel.

Socialministern svarade inte på de frågor vi ställde tidigare. Inte heller på min fråga om hur man skall tolka regeringsdeklarationen. Skall man tolka den på det sättet som moderaterna gör i sitt pressmeddelande, nämligen att valfrihet och jämställdhet i familjepolitiken bäst främjas om man inte bygger 100 000 nya daghemsplatser?

Herr socialminister, hur skall man kunna tro att kommunerna verkligen kommer att göra allt för att uppfylla överenskommelsen mellan den socialdemokratiska regeringen och Kommunförbundet när ett av regeringspartierna går ut och agerar på det här sättet?

Fru DAHL (s):

Herr talman! Får jag först konstatera att om det är den sortens slingerbultar som herr Gahrton gav prov på här i dag som han också tänker visa när det gäller IDB och när det gäller södra Afrika, så kan vi nog säga adjö till chanserna att få stöd för progressiva beslut i de frågorna. Jag tror också att vi får göra det när det gäller familjepolitiken.

Sedan är det så, herr socialminister, att man tvingas upprepa samma frågor därför att man inte får svar. Man tvingas tjata om samma saker därför att herr Gustavsson och den borgerliga regeringen ingenting åstadkommer. Det gör man med bedrövelse.

Men för att förnya mig har jag faktiskt haft direkta kontakter med Kommunförbundet för att ta reda på vad som förevarit och har fått den här beskrivningen.

I höstas skrev Kommunförbundet och begärde en förlängning av ordningsbidraget. I anledning av detta fick man kontakt med regeringen och besked om att detta skulle förlängas. Några ytterligare diskussioner ägde inte rum. Därefter har, den 16 mars, en diskussion – inga överläggningar eller förhandlingar – ägt rum och vid den har de här frågorna inte varit föremål för debatt. Kommunförbundet har tagit upp sina ekonomiska problem i samband med att produktionskostnaderna ökat och sina kreditsvårigheter.

Men några initiativ från regeringens sida av den typ vi efterlyste har icke ägt rum, inte heller några regelrätta överläggningar eller förhandlingar.

Herr PETERSON i Nacka (s):

Herr talman! Mina frågor hade en ekonomisk grund, herr Gustavsson. Jag är medveten om den praxis som den gamla regeringen utvecklade, att det statsråd svarar som har ansvarsområdet enligt fastställd ärendefördelning. Men jag visste inte att herr Gustavsson handlade ekonomiska frågor i regeringen.

Moderaternas attack mot barnomsorgen visar en skrämmande brist på insikter i dagens samhälle. Jag undrar om inte socialministern någon gång har mött föräldrar som varit oroliga när det gällt barnomsorgsfrågorna. Kan socialministern verkligen inte förstå att hundratusentals människor känner sig oroade när ett av regeringspartierna och då det starkaste angriper den sociala tryggheten? När vart och ett av regeringspartierna kommer med olika besked i t. ex. frågan om barnomsorgen? Kan verkligen inte socialministern ana att tiotusentals barnfamiljer i detta land känner en djup oro när barnomsorgen attackerats på ett sådant sätt av moderaterna?

Jag hoppas verkligen inte, herr Gustavsson, att ni och herr Bohman förenas på ytterligare ett sätt, nämligen att ni inte svarar på frågor. Jag ställde i mitt första inlägg en del frågor som ändå ligger på det sociala området. Det gällde vilka sociala reformer som exempelvis statsministern hade i tankarna när han för fjorton dagar sedan talade om ett långsammare genomförande av reformer. Var det så märkvärdigt att ställa denna fråga, när herr Fälldins och herr Tobissons yttranden kom direkt efter Harpsundsöverläggningen om ekonomin? Därför upprepar jag de frågor som jag ställde:

Vilka sociala reformer har regeringen haft i tankarna när man talat om reformer som skall senareläggas? Är det barnomsorgen? Om det inte är barnomsorgen, är det då barnbidragshöjningen? Eller vilka sociala reformer är det? Det är ändå en angelägenhet att svara på den frågan.

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om utbyggnadspro-
grammet för
barnomsorgen*

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Socialministern lyckades i sitt senaste inlägg tala utan att nämna vare sig barn, föräldrar eller daghem. Det är många tusentals familjer i vårt land som inte vet hur de skall klara barnomsorgen nästa vecka, nästa månad. Det är en ständigt pinande oro, nervositet, otrygghet, slitning mellan olika miljöer för barnen. Det måste vara en absolut förstahandsfråga för oss att lösa detta problem.

Vad gör då regeringskoalitionen några månader efter regeringsdeklarationen? Jo, det första reformområde som regeringspartiet moderata samlingspartiet väljer att attackera och gå till principiellt angrepp mot är just barnomsorgen. Socialministern slingrar sig och vill tydligen inte svara. Jag ställer därför den konkreta frågan: Tar socialministern avstånd från de värderingar som moderaternas partisekreterare Lars Tobisson uttryckte i det väl planerade utspel som han gjorde för någon vecka sedan?

Socialministern har heller inte svarat på frågorna om överläggningarna med Kommunförbundet. Den 1 mars sade socialministern enligt riksdagens protokoll att inom fjorton dagar skulle man ha överläggningar med Kommunförbundet om vilka åtgärder regeringen gemensamt med Kommunförbundet skulle vidta. De fjorton dagarna har nu gått. Socialministern talar i dag i sitt svar över huvud taget inte om en enda av de åtgärder som han den 1 mars här i kammaren lovade att han skulle ge besked om inom fjorton dagar.

Socialministern vet mycket väl genom det material som sedan förra året är offentligt vilka kommuner som 1980 inte kommer att ha klarat programmet, om inte regeringen nu tar upp överläggningar med dem. Är socialministern beredd att under våren ta upp överläggningar med de kommunerna? Vi vet vilka de är.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skulle vilja ställa ytterligare en fråga ehuru jag är pessimistisk beträffande möjligheten att jag får svar på den.

Med vilken kraft skall herr Gustavsson verka för utbyggnaden, som det står om i svaret? Man kan konstatera att den planerade utbyggnaden med 100 000 daghemsplatser skulle ge 180 000 platser om fem år, och vi vet att det i dag behövs 450 000 platser. Detta är alltså en helt otillräcklig utbyggnad. Eftersom det står i svaret att "alla barn i förskoleåldern med förvärvsarbetande eller studerande föräldrar" skall beredas plats på daghem, stämmer det inte – det räcker inte med 180 000 platser om fem år, när vi behöver 450 000 platser i dag.

Sedan säger socialministern själv att servicenivån och utbyggnadstakten blir beroende av om det är praktiskt möjligt i kommunerna att förverkliga utbyggnaden. Byggnadsfrågor och personalfrågor lägger hinder i vägen, säger socialministern. Man kan tillägga att även ekonomin är ett hinder i vägen.

Jag kan tala om för socialministern vilka tre vägar man kan gå för att garantera utbyggnaden. Jag skulle vilja att socialministern kommen-

terade detta något och talade om ifall han är beredd att vidta de tre åtgärderna, när han nu talar om kraft i samband med detta mycket fattiga svar. För det första måste man kräva en lagstiftning för att garantera utbyggnaden. För det andra måste man ge kommunerna en ekonomisk garanti, och staten måste ta över hela kostnaden för barnomsorgen. För det tredje måste man för att garantera kvaliteten hos barnomsorgen kraftigt öka utbildningen av förskollärare.

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! Jag har ett bestämt minne av att tre partier var överens om en utbyggnadsplan: socialdemokraterna, centerpartiet och folkpartiet. Jag begriper inte hur man kan tro att den samstämdheten mellan dessa tre partier på något sätt kan rubbas av att ett fjärde parti i regeringsdeklarationen har slutit upp bakom samma överenskommelse – regeringsledamöterna från det partiet har inte på något sätt tagit avstånd från den överenskommelsen – bara därför att en förflugen partisekreterare, efterliknande ett ännu större partis sekreterare, har gått ut och viftat med sitt partis innersta tankar.

Jag ser det socialdemokratiska agerandet här som en förolämpning mot Sveriges barnfamiljer – att prata om en moderat partisekreterare när det gäller de svenska barnens trygghet är en förolämpning mot Sveriges barn och föräldrar, särskilt som ni själva inte har ett enda förslag om vad man skulle göra i stället. Ni har inga krav på lagstiftning – det har vpk, som här alltså har någonting konkret att komma med, även om det är orealistiskt. Socialdemokraterna, som här uppträtt i långa rader, har ingenting konkret att komma med, men de försöker ge det intrycket. Jag tycker att det är en ganska låg form av debatt.

Jag skulle vilja uppmana socialministern att använda de två enda minuter som han enligt riksdagsordningen har till sitt förfogande inte till att försöka gå i polemik mot den sortens debattörer utan i stället till att ta fasta på de frågor som jämställdhetsdelegationen häromdagen ställde och berätta litet mer för oss om vilka konkreta åtgärder man kan vänta sig från kommunerna för att de skall leva upp till sin del av den här överenskommelsen.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Tyvärr, herr Gahrton, har jag bara en minut på mig för att svara.

Om herr Hellström läser mitt svar, så får han svar på de frågor han ställt.

Herr Peterson i Nacka frågade om jag inte mött oroliga föräldrar. Jo, det har jag gjort. Men av fru Dahls och herr Petersons inlägg verkar det som om ni mött föräldrar som varit oroliga för barnomsorgen först sedan den nya regeringen trädde till. Ni har med den diskussion ni här fört erkänt att ni lämnat efter er ett samhälle med oerhört stora brister, som vi skall försöka rätta till.

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om utbyggnadspro-
grammet för
barnomsorgen*

Det är helt felaktiga uppgifter som fru Dahl lämnar här i kammaren. Vi hade kontakter med Kommunförbundet före jul, och vi har haft överläggningar med Kommunförbundets ordförande och dess verkställande direktör. Vi har med dem diskuterat utbyggnadstakten, ekonomin och personalfrågorna. Dessa överläggningar skall fortsätta, och om fru Dahl vill forska vidare i vad som har förekommit, kan fru Dahl söka efter ett brev som jag personligen har fått från Kommunförbundets ordförande Inge Hörlén. Jag rekommenderar fru Dahl att göra detta.

Sedan vill jag bara påpeka att under 1976 och 1977 har igångsatts flera daghemsplatser än som var överenskommet. Jag vill än en gång göra detta konstaterande.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Herr Gahrton, som tillhör ett parti som befinner sig i regeringsställning tillsammans med moderaterna, skall kanske tala tyst om vilka som bidrar till den utveckling som följde efter den nya regeringens tillträde. Vad som skett är ju att ansträngningarna att förbättra barns levnadsvillkor har starkt försvårats. Det är betecknande att herr Ahlmarks jämställdhetsdelegation – eller om det var jämställdhetskommittén – inte går till aktion förrän ett halvår efter det att löntagorganisationerna slagit larm om situationen ute i kommunerna. De organ som tidigare var pådrivande och som jag trodde fortfarande hade till uppgift att vara pådrivande väntade alltså ett halvår.

Herr talman! De uppgifter om arten av de överläggningar som förevarit mellan regeringen och Kommunförbundet som jag refererade förut i dag fick jag av Kommunförbundets ordförande personligen i morse. Här står ord mot ord. Han har bekräftat för mig på upprepade frågor att några initiativ, krav eller förslag från regeringen inte har kommit. Kommunförbundet har framfört redovisningar och krav på vad som erfordras för att detta program skall kunna fullföljas. Några regelrätta förhandlingar har det inte varit fråga om. Man har endast fört samtal.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Läs svaret, säger socialministern. Men i detta svar finns inte en enda konkret åtgärd angiven som ett resultat av socialministerns överläggningar med Kommunförbundet. Min fråga måste bli: Hur stort skall gapet bli mellan kommunernas planer och riksdagens beslut innan socialministern finner det lämpligt att ta till konkreta åtgärder? Ingen sådan åtgärd finns redovisad här.

Jag kan lova en sak, herr Gahrton: Det är inget fel på socialdemokratins innersta tankar. Var övertygad om det! Det är inte heller något fel på våra konkreta förslag beträffande barnomsorgen. Stöd dem gärna när barnomsorgen skall upp till beslut här i riksdagen om någon månad.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Det skall byggas 100 000 nya daghemsplatser enligt beslutet i riksdagen. Men enligt de uppgifter som vi har fått under den senaste tiden kommer kommunerna inte att klara denna utbyggnad. Socialministern råder oss att läsa i svaret, men där står faktiskt inte mycket, framför allt inte hur man skall garantera en utbyggnad. Nu har jag för socialministern angivit några tänkbara åtgärder, och jag hoppas att han har lyssnat: lagstiftning, ekonomiska stödåtgärder samt utbildning av förskollärare för att garantera en bra barnomsorg.

Det är riktigt att socialdemokraterna faktiskt har haft 44 år på sig att klara utbyggnaden av barnomsorgen. De har lämnat efter sig det förhållandet att bara 8 % av förskolebarnen får plats på daghem, medan 50 % skulle behöva plats. Jag tycker att socialdemokraterna inte har speciellt mycket att yvas över.

Det är också sant att socialdemokraterna här i kammaren inte har lämnat några som helst förslag på hur utbyggnaden skall kunna garanteras och hur den skall kunna förverkligas. Det har dock vi från vänsterpartiet kommunisterna gjort i dag och i tidigare väckta motioner.

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Socialministern har kort tid på sig för replikerna, men han hade själv kunnat välja en annan form för debatten som givit honom längre tid.

Herr Gustavsson sade att vi tycks ha mött oroliga föräldrar först efter regeringsskiftet. Men har socialministern glömt bort att det finns en överenskommelse som träffades mellan den socialdemokratiska regeringen och Kommunförbundet om att bygga under en femårsperiod 100 000 daghemsplatser och 50 000 fritidshemsplatser? När den överenskommelsen träffades, var den gamla jämställdhetsdelegationen med hela tiden i överläggningarna, liksom vi var med i regeringens förberedelsearbete. Den nya jämställdhetskommitténs borgerliga ordförande har fått uppvakta socialministern, som dessutom tydligen hade väldigt kort tid för den uppvaktningen.

Jag upprepar min fråga som jag nu har ställt flera gånger och ännu inte fått svar på: Hur skall man tolka regeringsdeklarationen? Kan jämställdhet mellan män och kvinnor förenas med en sänkt ambition när det gäller daghemsutbyggnaden?

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! Jag känner mig djupt rörd när fru Dahl sörjer på mina vägnar över att jag tillhör ett parti som medverkar i en regering där det finns moderater också.

Jag vågar ingå ett vad med fru Dahl och herr Hellström och vem som vill anta det, att om denna regering, med moderater, får sitta i fem år så kommer den regeringen under dessa fem år att ha byggt och administrerat fler daghem än vad den socialdemokratiska regeringen gjor-

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om utbyggnadspro-
grammet för
barnomsorgen*

de under 44 år. Det är ett anbud till ett vad.

Fru Dahl var ett tag ute i en marginal som ligger rätt långt ifrån det ämne vi diskuterar här. Hon talade om den beryktade banken IDB och antydde att jag skulle slingra mig i fråga om den. Gå till kammarkansliet, fru Dahl, och titta efter där, så finner ni en motion med mitt namn som gäller IDB-frågan. I mitt parti har vi möjlighet att agera när vi tror på en sak. Men fru Dahls mest beryktade insats här i kammaren var när hon under partipiskan röstade emot sin egen motion om en tioårsplan för utbyggnad av barnomsorgen.

Herr PETERSON i Nacka (s):

Herr talman! Nu kan socialministern snart säga: Gud bevara mig för mina vänner! Han har hamnat inte bar i herr Bohmans sällskap utan också i herr Gahrtons.

Lusten till vadhållning tycks ha smittat av sig – det verkar vara ett resultat av den borgerliga regeringssamverkan.

Jag kan inte se, herr socialminister, att herrar Fälldins och Tobissons yttranden skulle vara olycksfall. Självfallet måste det ligga någonting bakom, och det är ekonomiska skäl. Regeringens ekonomiska politik har fört oss dithän att man nu äventyrar den sociala tryggheten. Detta styrks av budgetdepartementets budskap till de andra departementen att de skall ompröva pågående verksamheter inom den offentliga sektorn.

Frågan är: Vad ämnar regeringen göra åt den vikande tendensen i utbyggnaden av barnomsorgen? Ni har ansvaret för detta. Kom ihåg, herr Gustavsson, att under den tid vi satt i regeringen klarade vi vår del av utbyggnadsprogrammet. Vår del av programmet är klar. Nu är det herr Gustavsson och den borgerliga regeringen som skall klara andra halvåret 1977 samt åren 1978 och 1979. Vad vill ni vidta för åtgärder för att klara det? Om ni inte gör någonting kommer landets barnfamiljer i kläm.

Försök inte att skylla ifrån er på socialdemokratin. Vi har klarat vår del av utbyggnadsprogrammet. Nu ligger frågan på ert bord.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Herr Hellström frågade mig om jag tar avstånd från herr Tobissons uttalande. Jag hänvisade till vad jag har sagt i frågesvaret. Läs det, och herr Hellström får svar på frågan!

Den överenskommelse som träffades mellan regeringen och Kommunförbundet följdes upp i riksdagen. Det stod en enhällig riksdag bakom. Detta går inte att bortförklara, fru Leijon.

Vi har klart givit uttryck för att utbyggnadsprogrammet skall hålla. Det är en mycket viktig del i strävandena att uppnå jämställdhet. Vid sidan om att skapa sysselsättning är det också nödvändigt att bygga ut för barnomsorgen. Att minska på en av riksdagen beslutad utbyggnad av daghem och fritidshem är inte förenligt – det vill jag understryka, fru Leijon – med det arbete för jämställdhet mellan kvinnor och män

som är en självklar utgångspunkt för regeringens politik och som också har kommit till uttryck i regeringsförklaringen.

Men jag är medveten om att ifall jag säger detta till er här som har ställt frågor och upprepar det tio gånger, så kommer ni ändå att säga att vi inte vill bygga ut daghemmen i enlighet med överenskommelsen.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag konstaterar att herr Gahrton gjorde en s. k. dubbelgardering. Det är klart att vadet är totalt riskfritt när förutsättningen för det är att den borgerliga regeringen skall sitta i fem år.

Men för att återvända till det som är det verkligt allvarliga ämnet för kvällen, nämligen barnens uppväxtvillkor, måste jag säga följande: Vi har en regering som lånar miljarder utomlands för att leva upp dem men inte låter någonting gå till barnfamiljerna. Vi har en regering som låter miljarderna rulla för att centern skall kunna dagtinga med sina löften i kärnkraftsfrågan. Denna regerings företrädare går ut och hotar med att det skall sparas in på sociala reformer och i synnerhet barnstugeutbyggnad, medan miljarderna får rulla för andra saker. Detta tycker vi och alla andra, inte minst barnfamiljerna, är oroande.

Jag vill ha ett klart besked här i dag från Rune Gustavsson: Garantera att det inte blir barnfamiljerna som får betala för alla miljarder som ni slösar på utlandslån och icke utnyttjad kärnkraft!

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag skall inte göra herr Gahrton otjänsten att anta vadet. Det är nämligen på det viset att daghem här i Sverige inte administreras av vare sig borgerliga eller socialdemokratiska regeringar utan av kommunerna.

Socialministern svarar inte på den fråga som jag tycker är den mest akuta här i kväll, förutom det moderata partiets uttalande: Varför vill inte socialministern gå till överläggningar med de kommuner som vi i dag vet inte kommer att klara sin andel av programmet om de inte gör dramatiska omläggningar av planeringen? Kan socialministern med gott samvete se på de planeringssiffror som är offentliga och som vi bägge känner till utan att ta kontakt med de kommunerna?

Detta är också ett svar till dem som säger att det inte föreligger några konkreta förslag från socialdemokraterna. Om vi varit i regeringsställning hade det varit en självklarhet att vi tagit kontakt med de kommuner som släpar efter, drivit på Kommunförbundet och diskuterat konkreta åtgärder samt tvingande lagstiftning utöver den vi har i dag som en ytterligare möjlighet, om inte överläggningarna med kommunerna räcker till.

Nr 95

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om utbyggnadsprogrammet för
barnomsorgen*

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om utbyggnadspro-
grammet för
barnomsorgen*

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Jag vet att vi har ett riksdagsbeslut om barnomsorgs-utbyggnaden och att centerpartiet röstade för det. Men jag argumenterade emot att socialministern gjorde gällande att vi inte skulle ha varit intresserade av den här frågan när vi själva satt i regeringen.

Det är bra att socialministern säger att det inte är förenligt med jämställdhetsarbetet att minska daghemsutbyggnaden. Det är bara synd att inte alla partier i regeringen har samma uppfattning. Men vad vill då socialministern göra för att verkligen se till att vi kan gå vidare i jämställdhetsarbetet och tillförsäkra alla barn en trygg omsorg?

Den tidigare socialministern sade här i riksdagen att om det visar sig att överenskommelsen inte fungerar med frivilligheten som grund, ja, då måste vi överväga andra medel, då måste vi också överväga lagstiftning. Är den nuvarande socialministern beredd att säga att han också vill överväga den saken?

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag vill anknyta till debatten om ekonomi litet grand.

Herr Rune Gustavsson! Att bygga 50 000 daghemsplatser kostar ungefär 1,6 miljarder. Det svenska försvaret kostar för nästa budgetår 17 miljarder. Kostnaderna för att bygga ett enda Vigganplan motsvarar kostnaderna för nära 900 barnstugeplatser. Jag vill fråga: Är detta en rimlig prioritering av resurserna? Är det en rimlig resursfördelning i det svenska samhället? Är det inte på tiden att vi satsar resurser där de behövs och där de är nödvändiga – t. ex. på barnomsorgen som här intar en framskjuten plats? Borde inte kommunerna, herr Gustavsson, kunna få någon enda miljard genom en omfördelning av resurserna från de 17 miljarder kronor som försvaret fått för nästa budgetår?

Herr PETERSON i Nacka (s):

Herr talman! Huvudfrågan är ju: Vad ämnar regeringen göra åt den vikande tendensen i utbyggnaden av barnomsorgen? Regeringen måste här reagera och komma med förslag till lösningar. Gör man inte det, herr Gustavsson, så välkomnar ju socialministern i realiteten herr Tobissons och moderaternas önskemål. För att socialministern skall bli trodd i sina avståndstaganden från herr Tobissons uttalanden måste regeringen snart komma med förslag om hur man skall klara utbyggnaden för andra halvåret 1977 och för åren 1978 och 1979. 100 000-programmet är för socialdemokratin endast ett delmål. Vi kommer att göra allt för att driva på regeringen så att daghemsutbyggnaden fullföljs och så att också kvaliteten inom barnomsorgen förbättras.

Jag tvingas säga ännu en sak, herr talman. Det är att herr Gustavsson och herr Bohman förenas på ytterligare en punkt, nämligen att man inte svarar på väsentliga frågor. Visserligen har herr Gustavsson genom sitt val av debattuppläggning haft ont om tid, men de väsentliga frågorna kvarstår likväl obesvarade från herr Gustavssons sida.

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om utbyggnadspro-
grammet för
barnomsorgen*

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Herr Petersons i Nacka sätt att argumentera är högst anmärkningsvärt. Det är inte jag som lägger upp debatten, herr Peterson, utan jag följer den debattordning som riksdagen har fastställt. Det borde herr Peterson veta.

Så till herr Hellström. Det var den gamla regeringen som träffade överenskommelsen, inte med enskilda kommuner utan med Kommunförbundet. Det innebär att vi har haft och kommer att ha våra överläggningar med Kommunförbundet. Det är också Kommunförbundet som sedan går vidare i det här arbetet.

Sedan vill jag säga till samtliga som deltar i denna debatt att vi när det gäller igångsättningen ligger ca 3 000 platser över den plan som riksdagen har antagit. Jag tycker att det finns anledning att lugna sig litet och att vara mindre kritisk i påståendena i det här fallet.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Av socialministerns senaste yttrande får jag intrycket att han helt har missat poängen med den lagstiftning som riksdagen under stor enighet har byggt upp, nämligen lagen om barnomsorg och förskoleplanerna. Förskoleplanerna har den konstruktionen att varje kommun skall tvingas till en politisk redovisning av hela behovet, så att regeringen därigenom får ett grepp om hur läget är i olika delar av landet och så att aktiva åtgärder – kanske både stimulerande och tvingande – kan sättas in.

Nu är herr Gustavsson tillbaka i den inställning han hade i de tidningsuttalanden där han sade att eftersom det finns en uppgörelse med Kommunförbundet skall man inte behöva komma med några pekpinningar till kommunerna. Herr Gustavsson kryper åter bakom Kommunförbundet. Detta är ett mycket dåligt besked från regeringen, som har huvudansvaret, till de tusentals barnfamiljer som i dag inte har sin barnomsorg löst. Det är mycket illavarslande för dessa människor.

Fru DAHL (s):

Herr talman! I svaret står det: "Regeringen kommer med kraft att verka för att den av riksdagen fastlagda målsättningen för utbyggnaden inom den närmaste tioårsperioden uppfylls." Socialministern, som har ansvaret för dessa frågor, har här ägnat alla sina krafter åt bortförklaringar och försökt slingra sig ifrån ansvaret. Om regeringen och herr Gustavsson hade varit intresserade, så skulle socialministern ha fört ivriga diskussioner med Kommunförbundet och enskilda kommuner för att driva på utvecklingen i stället för att skylla ifrån sig. Då skulle herr Gustavsson ha tagit den chans som han här har fått flera gånger och genom ett auktoritativt uttalande i samband med svar på en fråga från en ledamot i kammaren ha uppmanat kommunerna att snabba på utbyggnaden. Sådana chanser brukade den gamla regeringens ledamöter alltid ta, när de fick frågor från kammarens ledamöter.

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om utbyggnadspro-
grammet för
barnomsorgen*

Jag måste därför slutligen ställa frågan: Varför vägrar herr Gustavsson så envist att utnyttja den möjligheten?

Fru LEIJON (s):

Herr talman! Moderaterna har gått ut och oroat barnfamiljerna. Kan inte herr Gustavsson nu försöka stilla den oron? Kan vi inte få ett konkret besked om på vilket sätt herr Gustavsson kommer att med kraft hävda regeringens ståndpunkt? Socialministerns senaste inlägg gjorde tyvärr ett mycket beklämmande intryck. Han talade om att vi nu ligger över planen. Men här är det ju, som herr Hellström sade, fråga om att skaffa oss instrument för att se längre framöver i planeringen. Det visar sig ju att här är det ett stort gap mellan den utbyggnad vi behöver, och som riksdagen har fattat beslut om, och den som faktiskt planeras ute i kommunerna.

Om den träffade överenskommelsen inte är tillräcklig, är herr Gustavsson då beredd ta till kraftfulla åtgärder och lägga fram förslag på en lagstiftning?

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag vill inte gärna gräla på socialministern. Det har blivit litet väl grälsjukt här i kammaren i kväll. Men jag skulle gärna vilja ha svar på någon enda fråga som jag har ställt. Det har över huvud taget varit mycket dåligt med svaren på frågorna i denna debatt.

Hur är det egentligen, tar socialministern avstånd från moderaternas utspel i denna fråga? Det är ju bevisligen så att herr Tobisson förklarade att ett sätt att förverkliga regeringsdeklarationen är att inte bygga ut barnomsorgen. Det var hans sätt att förverkliga strävandena mot valfrihet och jämställdhet. Tar socialministern avstånd från det uttalandet? Den frågan har vi inte fått något klart svar på här.

Och varför talar inte socialministern om någon enda konkret åtgärd, när han talar om att man med kraft skall driva på utbyggnaden av barnomsorgen? Talar man om kraft i sammanhanget, så är det väl naturligt att också ange några åtgärder för att den kraften skall avsätta konkreta resultat! Jag vill gärna här i kammaren höra något om de åtgärderna.

Herr PETERSON i Nacka (s):

Herr talman! Jag begärde ordet för att göra ett påpekande när det gäller vad herr Gustavsson sade om debattordningen. Jag förmodar att herr talmannen i och för sig kunde ha upplyst socialministern om följande, ifall herr Gustavsson nu inte vet om det.

Herr Gustavsson har valt att också ta hand om herr Ahlmarks och herr Bohmans frågor – inte svara på dem, men ta hand om dem. Om herr Gustavsson i stället hade valt att ta fråga för fråga, eller om regeringen hade valt att låta herr Ahlmark och herr Bohman svara, så hade det också blivit mera tid för herr Gustavsson.

Nu har socialministern inte svarat på de väsentliga frågorna, inte ens

på dem som hör till hans eget ämbetsområde, t. ex. frågan om barnbidragen. Men kan inte herr Gustavsson nu till slut lätta litet på förlåten? Jag kan inte tänka mig att herr Bohman har förbjudit honom att göra det. Tillhör exempelvis barnbidragshöjningen de reformer som man skall skjuta upp med hänsyn till att regeringens ekonomiska politik har försatt regeringen i den situationen att det inte finns några pengar kvar?

En slutsats av kvällens debatt i kammaren är, herr talman, att skall frågan om barnomsorgen bli löst, så skall Sveriges barnfamiljer icke lita till regeringen, utan då skall de ty sig till socialdemokratin.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Försök, herr Peterson i Nacka, så här sex månader efter valet att komma över att ni inte längre sitter i regeringen!

Jag måste säga att det här är en underlig debatt. Om jag svarar aldrig så många gånger på frågor, verkar det ändå som om de ärade debattörerna är så fixerade vid vad de hade tänkt att säga när de gick hit att de varken läser vad som står i interpellationssvaret eller hör på de svar jag ger.

Beträffande diskussioner med Kommunförbundet vill jag säga att vi har haft en överläggning. Om det kallas förhandling eller överläggning spelar mindre roll – vi har diskuterat situationen. Därvid har jag, liksom jag tidigare gjort i riksdagen, uttryckt oro över att det ser ut som om utbyggnadsplanerna inte skulle kunna hållas. Jag har då tagit upp en diskussion om dessa frågor. Jag vet själv vad jag berör, och mina medarbetare har deltagit och kan lämna ytterligare uppgifter, om fru Dahl önskar sådana. Delvis har jag blivit lugnad av förbundets ledning, som har den bestämda uppfattningen att de nya förskoleplaner som skall utarbetas nu i år kommer att visa en avsevärt högre utbyggnadstakt än den som redovisas i det underlag som vi hittills använt i diskussionen.

Herr PETERSON i Nacka (s):

Herr talman! Inte behöver herr Gustavsson upplysa oss om att det blivit regeringsskifte. Det märks och hörs varje dag tillräckligt utan att herr Gustavsson behöver göra något påpekande.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Ja, herr Gustavsson, jag vill ha uppgifter om vad som har sagts vid överläggningarna med Kommunförbundet. Det är ju det vi har frågat om hela kvällen men inte fått något svar på.

Om man säger att man med kraft skall verka för en utbyggnad, räcker det ju inte att uttrycka oro och tala om sådant som redan är känt. Man måste ju komma till en överläggning och ha någonting att bjuda, ha någonting att föreslå, man måste vara konstruktiv. Herr Gustavsson har inte redovisat någonting sådant och inte heller sagt vad han föreslagit Kommunförbundet vid överläggningarna. Kommunförbundets representant säger att det vid samtalet inte kom några förslag från regeringens sida.

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om utbyggnadspro-
grammet för
barnomsorgen*

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Som jag förut sagt diskuterade vi de planer och det sif-fermaterial som fanns. Vi diskuterade den ekonomiska situationen och personalsituationen och konstaterade, att eftersom det ordnats fler platser under 1976 än vad som beräknats och personalsituationen var anpassad till det lägre antalet, kommer vi sannolikt att framemot hösten få en brist på personal. Av den anledningen skulle vi vidta åtgärder för att aktivera förskollärare som f. n. inte är i arbete. När vi på grundval av vad som nu arbetats fram i kommunerna får ett bättre underlag, skall diskussionerna fortsätta.

Varken fru Dahl eller jag vet hur planerna kommer att se ut och vilken utbyggnadstakt det i verkligheten blir. Det är alltså först senare som vi kan fortsätta den här diskussionen liksom diskussionen om de ekonomiska frågorna.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Det här blir allt egendomligare. Nu heter det att socialministern har blivit lugnad av sina diskussioner med Kommunförbundet. Är det därför som de konkreta åtgärder icke redovisas i någon form för riksdagen i dag som socialministern den 1 mars utlovade, när han sade att han inom 14 dagar skulle kunna ange vilka åtgärder som skulle vidtas tillsammans med Kommunförbundet? Framstår behovet av åtgärder som mindre i dag efter kontakterna med Kommunförbundet än när socialministern deltog i interpellationsdebatten den 1 mars?

Jag upprepar: Både socialministern och vi andra här i kammaren har material som klart visar vilka kommuner som i dag har en så dålig utbyggnadstakt att de inte klarar sin del av programmet fram till 1980, om man inte överlägger med dessa kommuner och vidtar speciella åtgärder.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Socialministern tar upp frågan om personaltäckningen inom barnomsorgen och säger, att det har framkommit tecken på att det kommer att vara en brist på förskollärare. Det är ingen nyhet. Det har vi ju aktualiserat från vpk här i kammaren många gånger, och vi har krävt en utökad utbildning av förskollärare. Borde inte sent omsider de av herr Gustavsson observerade tecknen på att det fattas personal leda honom till att föreslå en kraftig utökning av förskollärarytbildningen, så att man täcker bristen på förskollärare?

Sedan vill jag kort replikera herr Peterson i Nacka, som säger att föräldrarna vet att de kan lita på socialdemokratin när det gäller utbyggnad av barnomsorgen. Men föräldrarna behöver ju bara se sig omkring i våra kommuner för att finna att man inte kan lita på socialdemokratin i det avseendet. Då skulle socialdemokraterna inte ha lämnat efter sig en så katastrofal situation som de har gjort i dag. Den gör att många barn står utan barnomsorgsplats. Det är vänsterpartiet kommunisterna som

står för de konkreta förslag som kan leda till att alla barn som behöver plats på daghem också får den. Vi har ställt de konkreta förslagen när det gäller ekonomin, när det gäller lagstiftningen och när det gäller den kvalitativa utbyggnaden av barnomsorgen.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Nu gav socialministern äntligen ett exempel på en åtgärd som hade diskuterats vid den berörda överläggningen, nämligen att öka förvärvsintensiteten bland de förskollärare som i dag är hemma. Men, herr talman, det är ju så att de flesta av dem är hemma därför att de saknar daghemsplats.

I den intervju som gjordes med socialministern efter överläggningen säger socialministern följande på den direkta frågan om det är meningen att man skall fylla behovet genom att förskollärare, som nu är hemma, går ut och börjar arbeta: Nej, absolut inte. Jag säger att vi har vidtagit åtgärder för ökad utbildning. Det är på gång.

Vilka då åtgärder? frågar reportern.

Ja, vi har ju betydligt fler i utbildning än vi hade för något år sedan.

Men även med den beräkningen kommer det att saknas 6 000 förskollärare 1980 menar Kommunförbundet, svarar reportern.

Ja, har du fått de uppgifterna, får vi diskutera igenom det ordentligt, svarar landets socialminister.

Herr talman! Jag tror att det behövs inte bara diskussioner utan även studiecirkel i regeringen, om man där skall lära sig något om familjepolitiken.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Det här är rätt avslöjande, fru Dahl. Det utbyggnadsprogram som vi tidigare diskuterat och den brist på förskollärare och personal som vi har i dag kan ändå inte fru Dahl beskylla den nuvarande regeringen för. Det tar ändå mer än två år att utbilda förskollärare och vi har suttit i regeringen ungefär sex månader.

Herr Hellström! I interpellationsdebatten talade jag om att vi skulle ha överläggningar med Kommunförbundet. De överläggningarna har hållits. Sedan kan fru Dahl föra sitt resonemang, men det är ovidkommande här. Vi har hållit överläggningar, där vi har diskuterat ekonomin, utbyggnadstakten och personalsituationen. Jag sade att vi har varit oroad för den utbyggnadstakt som siffrorna visar, men Kommunförbundet har den bestämda uppfattningen att de förskoleplaner som kommunerna nu kommer att redovisa pekar på en betydligt högre utbyggnadstakt under den senare delen av utbyggnadsperioden än vad som framgår av det underlag som i dag finns.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 95

Torsdagen den
24 mars 1977

Om utbyggnadsprogrammet för barnomsorgen

Nr 95

Torsdagen den
24 mars 1977

*Om utbyggnadspro-
grammet för
barnomsorgen*

§ 4 Herr förste vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle jordbruksutskottets betänkande nr 13 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 5 Kammaren åtskildes kl. 23.24.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert